

Zaostalo selo i moderna poljoprivreda, 4. aprila 2008.

Edukacija seljaka i zadrugarstvo uslovi za moderno selo

Deseta debata u okviru projekta *Demokratski politički forum* na temu "**Zaostalo selo i moderna poljoprivreda**", na kojoj je razgovarano o aktuelnoj situaciji u poljoprivredi Srbije, kao i mogućnostima njenog razvoja s obzirom na teško stanje u našem selu, održana je u petak, 4. aprila 2008. u sali Narodne banke Srbije u Beogradu.

Uvodne reči u debati dali su **Slobodan Milosavljević**, ministar poljoprivrede u Vladi Republike Srbije i **Zaharije Trnavčević**, novinar. Debatu je vodila novinarka B92 **Ljubica Gojgić**.

U debati su učestvovali: **Dragana Aleksandrić** (Evropski pokret u Srbiji), **Dušan Antonić**(Agrobanka), **Natalija Bogdanov** (UNDP), **Ružica Bogdanović** (Udruženje urbanista Srbije), **Momir Čabarkapa** (Večernje novosti), **Drago Cvijanović** (Institut za ekonomiku poljoprivrede), **Goran Đaković** (Agropress IFAJ), **Goran Delibašić** (Poljoprivredni fakultet), **Vesna Gajić** (Poljoindustrija PKB Korporacija), **Branislav Gulan** (Privredna komora Srbije), **Jagoda Jorga** (Medicinski fakultet Beograd), **Gojko Knežević** (mlekara i farma „Muza“), **Pavle Kucurski** (Poljoprivredna proizvodnja „Agroplod“ Stapar), **Rajko Majstorović**(Agrobanka), **Vladimir Marjanović** (Agrofortech), **Andelka Mihajlov** (Ambasadori životne sredine), **Ivanka Milenković** (Agromreža), **Dragan Mirković** (Agromreža), **Đorđe Mojić**(Epicentar), **Nenad Novaković** (TERRAS), **Boban Orelj** (Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu), **Miloš Pavlović** (Veterinarski fakultet), **Radmilo Pešić** (Poljoprivredni fakultet), **Živojin Petrović** (Poljoprivredni fakultet u Novom Sadu), **Milan Prostran** (Privredna komora Srbije), **Snežana Repac** (Fond za razvoj Vojvodine), **Arsen Rudan** (Farmer&Spaić), **Jelena Sajić** (Moja farma), **Tereza Skenderović-Horvat**(Singidunum Univerzitet), **Staniša Stojković** (Udruženje urbanista Srbije), **Miladin Ševarlić**(Poljoprivredni fakultet), **Jovan Tabakov** (Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu), **Brankica Tanović** (Institut za pesticide i zaštitu životne sredine), **Goran Vasić**(Fond za razvoj Vojvodine), **Milan Veljović** (PKB Korporacija), **Miodrag Vujošević** (Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije), **Vladimir Vuletić** (Filozofski fakultet).

Ministar Slobodan Milosavljević je rekao da je dalji razvoj poljoprivrede i razvoj sela u Srbiji ostvariv je jedino uz jasnu strategiju razvoja, kontinuirani rast agrarnog budžeta i pristup fondovima Evropske unije.

On je kazao da je proizvodnja hrane najveća razvojna šansa Srbije u narednim godinama i da je

srpska poljoprivreda na putu da je iskoristi.

Prema njegovim rečima, srpsko selo jeste zaostalo, ali Ministarstvo poljoprivrede pokušava da nizom mera poboljša njegov razvitak, poveća proizvodnju i plasman proizvoda, kao i dostizanje standarda EU.

Savetnik ministra poljoprivrede, novinar Zaharije Trnavčević, rekao je da je životni standard u selima Srbije niži nego u gradovima, da je u seoskim sredinama siromaštvo prisutnije nego u gradskim, što je po njemu, glavni razlog migracije stanovništva u urbane sredine.

Trnavčević je naveo da je osnovni uzrok zaostajanja srpskog sela neprimenjivanje najnovijih znanja i tehnologija u proizvodnji.

Prema njegovim rečima, u Evropskoj uniji od 100 poljoprivrednika samo je dvoje do troje bez odgovarajuće stručne spreme, dok je u Srbiji suprotan slučaj.

Uzrok zaostajanja domaće poljoprivrede su i usitnjeni posedi, ali i to što agrar počiva na zemljoradnicima čija je prosečna starost viša od 60 godina i koji se oslanjaju na tehniku obrade zemlje koju su koristili njihovi očevi i dedovi, objasnio je Trnavčević.

Nataša Vučković: Centar za demokratiju će podsticati NVO i udruženja građana da se bave pitanjem ruralnog razvoja

Želim da vas u ime organizatora ove debate, Centra za demokratiju, najsrdačnije pozdravim. Želja mi je da kažem, pre svega, nekoliko reči o Fondaciji "Centar za demokratiju", s obzirom da među vama ima veliki broj onih sa kojima se danas prvi put susrećemo, a sa mnogima od vas saradujemo već jako dugo.

Centar za demokratiju je nevladina, nestranačka i neprofitna organizacija koja je osnovana 1994. godine, i koja razvija civilno društvo u Srbiji tako što osnažuje ljudske resurse i institucionalne kapacitete koji su ključni u procesu reformi. Radimo sa svim onim institucijama i sa svim onim grupama stanovništva koje smatramo ključnim faktorima ili kako se to danas kaže, stejk holderima ovih proevropskih reformi u Srbiji.

Centar za demokratiju je 1994. godine osnovala grupa intelektualaca iz Srbije sa profesorom Mićunovićem na čelu i od tada smo stekli zaista veliko iskustvo u vođenju svih ovih programa

koji se odnose na razvoj civilnog društva, demokratije, političke kulture, kulture dijaloga, itd. Radili smo jako puno sa članovima državne administracije, političarima, političarkama, više od 1.500 studenata i mladih je prošlo kroz naše programe, saradujemo sa lokalnom samoupravom i, naravno, jako puno radimo neposredno sa građanima.

Do sada NVO nisu pitanju poljoprivrede i ruralnog razvoja posvećivale veću pažnju, ali u svakom slučaju, došao je trenutak da se fokusiramo na ovo pitanje.

Ovaj projekat, "Demokratski politički forum", u okviru kojeg se održava i ova deseta debata u nizu je započet 2007. godine kao želja organizacije "Centar za demokratiju" da se bavi onim što je stalno bilo na našem dnevnom redu, a to je pitanje strateškog razvoja Srbije. Dakle, 2007. godine pokrenuli smo ovu seriju debata pod nazivom Demokratski politički forum i na tim debatama otvaramo sva ona pitanja koja smatramo ključnim i strateški važnim za naš i ekonomski i socijalni i tehnološki razvoj.

Želimo da ove debate budu dostupne većem krugu ljudi, kako stručnjacima koji nisu fizički bili u mogućnosti da nam se danas pridruže, a koji mogu svoje priloge kasnije da dopune i prilože ovoj debati, tako i građanima kojima su ove debate dostupne putem interaktivnog sajta koji možete da vidite i koji se prikazuje i tokom ove debate.

Želela bih na kraju da istaknem zahvalnost "Centra za demokratiju" i Fondaciji "Fridrih Hebert" i međunarodnom Centru "Olaf Palme", koji nam omogućavaju da se ovaj projekat i finansijski održivo odvija.

Nesumnjivo je da je poljoprivreda jedan od ključeva naših ekonomskog i socijalnog razvoja i sve one promene koje su u poljoprivredi započete poslednjih godina govore u prilog tome da će to biti jedan od sektora koji će verovatno biti najviše izložen promenama.

Mislim da sve vas na neki način zanima zbog čega se mi u Centru za demokratiju bavimo ovim pitanjem, "Zaostalo selo i moderna poljoprivreda". Nekako mi se čini, možda grešim, da do sada nevladine organizacije nisu pitanju poljoprivrede i ruralnog razvoja posvećivale veću pažnju. Možda je tako moralo biti, ali u svakom slučaju, došao je trenutak da se sa velikom pažnjom fokusiramo na ovo pitanje.

Nesumnjivo je da je poljoprivreda jedan od ključeva naših ekonomskog i socijalnog razvoja i sve one promene koje su u poljoprivredi započete poslednjih godina govore u prilog tome da će to biti jedan od sektora koji će verovatno biti najviše izložen promenama. Dakle težimo poljoprivredi koja će biti moderna, konkurentna, efikasna, a sa druge strane se stalno suočavamo sa zaista lošom situacijom u našem selu, velikim razlikama u regionalnoj razvijenosti, što sve čini naše društvo strahovito raslojenim, sa velikim socijalnim razlikama koje moramo prevazići ukoliko zaista želimo da imamo jedno koherentan i uravnotežen razvoj.

Pitanje poljoprivrede i pitanje ruralnog razvoja je, naravno, pre svega, ekonomsko pitanje, ali ono nije samo ekonomsko pitanje. Za nas u Centru za demokratiju, s obzirom da se bavimo

razvojem civilnog društva i razvojem demokratije, ovo je i socijalno pitanje. Mislim da ćemo se svi složiti da se ovde postavlja jako puno pitanja iz te oblasti, dakle na koji način razviti infrastrukturu u našim selima, na koji način smanjiti socijalnu isključenost, ne samo poljoprivredne nego svih kategorija stanovništva koje živi u ruralnim područjima, kako povećati potencijale za obrazovanje ne samo u oblasti poljoprivrede, nego ukupnog obrazovanja na selu i u ruralnim područjima, kako povećati zdravstvene kapacitete i ono što je za nas u Centru za demokratiju jako bitno, kako promovisati evropske vrednosti i neke sektorske politike, mislim pre svega na poljoprivrednu politiku EU u Srbiji.

Centar za demokratiju će nastojati da i dalje podstiče NVO i udruženja građana širom Srbije da se i dalje bave pitanjem ruralnog razvoja i da sve više svoje programe usmere ka tim područjima. Neophodno je promovisati i evropske vrednosti na selu na način koji je razumljiv i prihvatljiv za ljude koji žive u ruralnim područjima.

Nama se čini, i zato organizujemo ovu debatu, da svi društveni akteri treba da se bave ovim pitanjem, s obzirom na njegovu važnost, s obzirom na to šta ovo pitanje predstavlja za razvoj Srbije. Mislim da je država tu prioritetni akter, ali takođe su tu i stručnjaci i nevladine organizacije i lokalne samouprave. Smatram da svi treba da uložimo jedan veliki napor i koncentrisanu pažnju i energiju da to pitanje na što uspešniji način rešavamo. S naše strane, mi ćemo nastojati da dalje podstičemo nevladine organizacije i udruženja građana širom Srbije da se i dalje bave pitanjem ruralnog razvoja i da sve više svoje programe usmere ka tim područjima. Takođe smatramo da je neophodno promovisati evropske vrednosti na selu na način koji je razumljiv i prihvatljiv za ljude koji žive u ruralnim područjima, jer mislimo da je jedino na taj način moguće da se prevaziđu brojne predrasude, neznanje i mislim da ćemo se složiti, vrlo često i veliki broj netačnih informacija koje se kroz naše društvo šire u vezi sa tim da će približavanje Evropskoj uniji ugroziti naše selo, naše seljake, itd.

Želim da se zahvalim svima što ste danas došli, moram da priznam da je ovo jedna od debata za koju je postojao najveći interes od trenutka kada smo počeli da realizujemo ovaj projekat. Želim da se zahvalim gospodinu ministru Slobodanu Milosavljeviću što je mogao danas da bude sa nama, našem drugom uvodničaru Zahariju Trnavčeviću, veteranu borbe za razvoj sela i poljoprivrede u Srbiji, kao i svima vama.

Tu su i narodni poslanici i predstavnici Ministarstva poljoprivrede, predstavnici UNDP, sigurno ću mnoge zaboraviti, ali ćemo imati priliku da se tokom debate čujemo i bolje upoznamo. Hvala još jednom što ste došli.

Današnju debatu vodiće Ljubica Gojgić, novinarka B92.

(Nataša Vučković, generalni sekretar Fonda Centar za demokratiju i narodni poslanik)

Ljubica Gojgić: Jedan od ciljeva današnje debate je da proverimo da li je sve negativno

Dobar dan. Meni je zadovoljstvo što ću danas moći, pre svega, da vam pomognem u debati i da slušam o konstataciji da je selo zaostalo, ali da, nadam se, neće tako dugo biti. Inače sam neko ko bi se, da nisam novinarka, sigurno bavila poljoprivredom, to zasigurno zna i gospodin Zaharije Trnavčević.

Želim da vam objasnim kako smo zamislili da se ova debata odvija. Uvodničari će u po deset minuta dati uvodnu reč, a onda vas pozivamo da zaista učestvujete u raspravi, da replicirate, da iznosite nove ideje na sve ove teme koje je pomenula Nataša Vučković. Zaista nam je ideja da se što više ljudi uključi u ovu današnju raspravu.

Pošto pored mene sede dva stručnjaka, ja ću samo da podsetim ako je uopšte podsećanje potrebno, da više od 40% stanovnika u Srbiji prijavljuje da se na neki način bavi poljoprivredom i da u državi imamo više od 700.000 registrovanih poljoprivrednih gazdinstava. Dajući mi savete kako da vodim današnju debatu, jedan od ovde prisutnih je rekao: nemojte da sve bude negativno. Smatram da je jedan od ciljeva današnje debate da proverimo da li je sve negativno. Govori se o zaostalom selu, o malim gazdinstvima, o zaostaloj mehanizaciji, ali paradoks je, i to se može naći kao podatak iz Ministarstva poljoprivrede, da je poljoprivreda jedina privredna grana koja je u prošloj godini zabeležila spoljnotrgovinski suficit od 700.000.000 dolara, a glavni partneri su Rusija i Evropska unija.

Sad se postavlja pitanje koje može biti jedno od pitanje ove debate: gde bi nam bio kraj da je selo moderno, a ne zaostalo i da više poljoprivrednika može da primeni neke od saveta koje već godinama uporno u svojim emisijama preporučuje i na njih skreće pažnju i jedan od današnjih uvodničara gospodin Zaharije Trnavčević.

Najpre ću dati reč ministru poljoprivrede gospodinu Slobodanu Milosavljeviću, koji je pre neki dan izjavio da očekuje da Srbija bude lider u proizvodnji hrane u Jugoistočnoj Evropi. Izvolite.

(Ljubica Gojčić, novinarka B92)

Slobodan Milosavljević: Naš cilj je da preko hrane i poljoprivrede popravimo i imidž Srbije u Evropi i svetu

Zahvaljujem. Dobar dan, pozdrav svima vama, a pozdrav i čestitke i pohvale organizatoru na izboru teme, pošto zaista mislim da je ovo jedna od najaktuelnijih tema, ali isto tako i najperspektivnijih tema za državu Srbiju.

Moj skroman utisak je da je selo u prethodnih godinu dana postalo mnogo aktuelnije, da je poljoprivreda mnogo češće u medijima, da je mnogo veće interesovanje i šire javnosti, ne samo one stručne i zainteresovane za poljoprivredu i srpsko selo. I ako smo tome u prethodnih desetak meseci bar malo doprineli moja malenkost i gospodin Zaharije Trnavčević, koji je inače moj specijalni savetnik u ministarstvu, dobro je.

Ipak, kada danas govorimo o selu stoji konstatacija koja je i u naslovu i u pozivu za ovaj sastanak, da je srpsko selo u proseku zaostalo, pri čemu ne mogu da se složim u potpunosti sa konstatacijom da nam je poljoprivreda previše moderna, tako da tu postoji razlika u mom shvatanju u odnosu na poziv na ovaj sastanak.

Posle puno godina, mi smo u saradnji sa Ministarstvom zaduženim za Nacionalni investicioni plan pokrenuli jedan projekat koji smo simbolično nazvali "Srpsko selo za XXI vek", obezbedili iz budžeta 450.000.000 dinara i od tih sredstava očekujem da ćemo već tokom letnjih meseci desetak sela u Srbiji potpuno modernizovati i privesti ih standardima po kojima se radi u Austriji, Nemačkoj, Sloveniji.

Zašto je selo malo više u fokusu? Pa evo, posle puno godina, mi smo u saradnji sa Ministarstvom zaduženim za Nacionalni investicioni plan pokrenuli jedan projekat koji smo simbolično nazvali "Srpsko selo za XXI vek", taj projekat je u toku, i mi smo ove godine obezbedili iz budžeta 450.000.000 dinara i od tih sredstava očekujem da ćemo već tokom letnjih meseci desetak sela u Srbiji potpuno modernizovati i privesti ih standardima po kojima se radi u Austriji, Nemačkoj, Sloveniji ili nekim drugim razvijenijim i ruralnim i posebno poljoprivrednim zemljama.

Kada smo razmišljali o tome šta bi trebalo jedno selo da dobije da bi moglo da dobije taj epitet da je moderno i da je evropsko, pošli smo od toga šta sve sela u proseku u Srbiji nemaju. Konstatovali smo da maltene nijedno selo nema seoski prevoz dece od svojih kuća do škola ili do obdaništa, što značajno ograničava njihove roditelje da se bave poljoprivredom iz prostog razloga što moraju i nekim drugim stvarima da se bave, da u selima praktično ne postoje internet kafei, dobre telekomunikacije, da nema dečjih vrtića i obdaništa.

Stanje infrastrukture je već poznato i o tome ne bih trošio previše reči. Ideja nam je bila da kroz

ovaj projekat pokušamo da popravimo uslove i ambijent za bavljenje poljoprivredom i za život na selu. Ovaj konkurs je u toku i narednih desetak dana i mi ćemo negde krajem aprila, početkom maja u jednom širem stručnom timu izabrati desetak sela koja će se kompletno ove godine modernizovati i to je početak jedne priče koja za cilj ima da negde do kraja godine pozovemo sve predsednike opština u ta modernizovana sela i da im ponudimo da iz budžeta iduće godine izdvoje po malo sredstava da svake godine bar po jedno selo sa teritorije svake opštine u Srbiji bude modernizovano i sređeno.

Naravno, pre svega su nam ciljna grupa sela u kojima živi nekoliko hiljada stanovnika, gde postoji više mladih, više dece predškolskog i školskog uzrasta i naravno veće interesovanje za bavljenje poljoprivredom.

Još od osamdesetih godina na zadruge se gledalo kao na nešto zaostalo iz nekih davnih prošlih vremena, nešto što nije moderno, nešto što nam ne treba, a mi smo identifikovali da je to jedan segment u čitavoj organizaciji poljoprivrede i života na selu koji je nužan da se obnovi, ali na novim principima u kome će zadrugari imati kompletnu moć da utiču na odluke, da te zadruge služe njima.

I još jedna tema koju smo posle puno godina ponovo aktivirali, to je tema udruživanja poljoprivrednika i zadrugarstva. Još od osamdesetih godina na zadruge se gledalo otprilike kao i na selo i na poljoprivredu, da je to nešto zaostalo iz nekih davnih prošlih vremena, nešto što nije moderno, nešto što nam ne treba, da je to neki relikv prošlosti u onom socijalističkom, komunističkom i ne znam ni ja u kom smislu, i upravo smo identifikovali da je to jedan segment u čitavoj organizaciji poljoprivrede i života na selu koji je nužan da se obnovi, ali na novim principima u kome će zadrugari imati kompletnu moć da utiču na odluke, da te zadruge služe njima, a da ne budu mesta koja su otuđena i da neki direktori ili nazovi-menadžeri rade ono što je njima volja.

Takođe smo pokrenuli jedan konkurs za obnovu zadrugarstva i za nova udruživanja poljoprivrednika. Očekujem da ćemo ove godine sa iznosom od po 5.000.000 dinara podstaći ili postojeće zadruge sa dobrim programima, ili nove, sa ciljem da preko udruživanja, zarad povoljnijih uslova, mogu da budu ravnopravni partneri u trgovinskim lancima, u spoljnotrgovinskim kompanijama, partnerima iz inostranstva i svim onim segmentima bezbednosti hrane koji su potrebni da bi proizvod praktično direktno sa naših polja i njiva, mogao da dođe do Beograda, odatle da stigne npr. do Teska u Londonu, i da tog istog dana bude na policama supermarketa i hipermarketa u bilo kojoj evropskoj metropoli. To je jedan put koji deluje da je dugačak, da je teško izvodljiv, a vrlo je moguć i radimo na tome.

Rekao bih sada još jednu stvar koja se nadovezuje na ovo, a to je da je jedan od velikih problema srpske poljoprivrede nedostatak savremenih kanala distribucije koji treba da omoguće da sve ono vredno i kvalitetno što se dnevno proizvede i ubere u Srbiji dopremi do najvećih evropskih potrošačkih centara, gde ta vrednost nekoliko puta raste, ukoliko se u toku jednog ili dva-tri dana realizuje. To su dva značajna projekta i ja ću pomeni još dva koja smo pokrenuli u ovih desetak meseci i onda ću malo ostaviti prostora i uvaženom Zahariju da dâ neki komentar.

Prva velika novina su direktna davanja poljoprivrednicima na njihov račun iz agrarnog budžeta. To je prošle godine bilo onih 100 evra po hektaru, a ove godine je to poraslo na 120 evra po hektaru, a taj osećaj da država i resorno ministarstvo vode računa o svakom poljoprivredniku je izuzetno jak motivacioni faktor i to se pokazalo kao onaj najveći energetska stimulans za ljude da nastave da se bave poljoprivredom

Prva velika novina su direktna davanja poljoprivrednicima na njihov račun iz agrarnog budžeta. To je prošle godine bilo onih 100 evra po hektaru, a ove godine je to poraslo na 120 evra po hektaru, ali tu je i davanje u oblasti stočarstva i voćarstva i u mnogim drugim segmentima poljoprivrede i verujte mi, ankete koje smo pravili pokazuju da je prvi razlog zašto se obnavlja i registruje poljoprivredno gazdinstvo, zbog toga što će dobiti npr. 10.000 dinara po hektaru. Taj osećaj da država i resorno ministarstvo vode računa o svakom poljoprivredniku, da mu garantuju da će nešto dobiti iz agrarnog budžeta je za ljude koji, hajde da kažemo, bar dve decenije propadaju, koji su plaćali cenu svih pogrešnih politika devedesetih godina, izuzetno jak motivacioni faktor i to se pokazalo kao onaj najveći energetska stimulans za ljude da nastave da se bave poljoprivredom, da se zaduže, da pospeše svoju proizvodnju i mi ćemo sa tim davanjima nastaviti.

Druga značajna stvar koja ovih dana počinje da se realizuje je novi koncept ili model kreditiranja poljoprivrede. Taj novi model bi trebalo suštinski da zadovolji svaku potrebu u Srbiji za prihvatljivim i povoljnim poljoprivrednim kreditima i da na neki način pomogne svima onima koji sa bave poljoprivredom i da taj svoj potencijal, želju, ideju, brzo i kvalitetno realizuju.

Druga značajna stvar koja ovih dana počinje da se realizuje, mada me Zaharije kritikuje da to ne ide još dovoljno brzo, a ja mu onda kažem da pogleda bankare i da ih pita što je to tako, to je novi koncept ili model kreditiranja poljoprivrede. Mi smo praktično od ove sezone izmestili jedan posao koji nije prirodno da radi bilo koje ministarstvo, pa ni Ministarstvo poljoprivrede, a to je odobravanje kredita u poslovnom bankarstvu. Potpisali smo sa 21 bankom ugovore o kreditiranju i to tako što smo suštinski regresirali cenu kapitala, kamatnu stopu sa iznosom od 10% i došli smo do toga da je cena kapitala za dugoročne kredite 2,5% godišnje, maksimalan rok je 10 godina, grejs period je minimum godinu dana, maksimalni iznos je 300.000 evra po gazdinstvu, a kratkoročni krediti koji će ići od godine do godine za potrebe tekućih poslova su do 500.000 dinara, sa 5% godišnje kamate, bez devizne klauzule. Taj novi model kreditiranja i finansiranja poljoprivrede bi trebalo suštinski da zadovolji svaku potrebu u Srbiji za prihvatljivim i povoljnim poljoprivrednim kreditima i da na neki način pomogne svima onima koji sa bave poljoprivredom i da taj svoj potencijal, želju, ideju, brzo i kvalitetno realizuju.

Kreditiranjem poljoprivrede smo postigli tri velika cilja. Postigli smo konkurentnu cenu kapitala za sve poljoprivrednike, postigli smo da je suštinski iznos sredstava koji je namenjen u toku jedne godine poljoprivredi praktično neograničen i pomogli smo i bankama da uđu u jedan novi tržišni segment koji raste, koji ne živi od mesečne plate, koji ima potencijal da se zaduži, koji ima realni proizvod čijom realizacijom može da vraća taj dug.

Sve je to relativno novo i startovalo je pre nekoliko nedelja, a dugoročni krediti od prošle nedelje. Svestan sam da postoje one porođajne muke i da će ti problemi, dok taj model zaživi, trajati još neko vreme, ali tri velike stvari smo postigli. Postigli smo konkurentnu cenu kapitala za sve poljoprivrednike na čitavoj teritoriji Srbije u gotovo svim relevantnim poslovnim bankama u čitavoj godini. Druga stvar, postigli smo da je suštinski iznos sredstava koji je namenjen u toku jedne godine poljoprivredi praktično neograničen, odnosno ograničen finansijskim potencijalom poslovnog bankarstva u Srbiji. Treća stvar, pomogli smo i ako to baš banke neće da priznaju i možda nisu svesne toga, bankama da uđu u jedan novi tržišni segment koji raste, koji ne živi od mesečne plate, koji ima potencijal da se zaduži, koji ima realni proizvod čijom realizacijom može da vraća taj dug. Pošto svi znamo koliko problema ima sa lizingom, stambenim kreditima, potrošačkim kreditima, ovo je jedan novi ventil kroz koji banke mogu da značajna sredstva, moja procena je da je to desetak, možda i dvadeset i trideset milijardi godišnje, plasiraju i da taj plasman donosi sigurnu dobit, jer danas više nego ikad, hrana je strateški artikal. Cene hrane će rasti, ja sam to u više izjava naglasio, razloga ima puno i svi ih znate i Srbija upravo u tome ima najveću razvojnu šansu i ja sam ubeđen da smo na putu da je iskoristimo.

Naš cilj je da preko hrane i poljoprivrede popravimo i imidž zemlje Srbije i Srba kao naroda u Evropi i svetu, jer kako bolje nego preko maline, vode, voćnog soka, ajvara ili bilo kog drugog proizvoda popraviti onu, nažalost, još uvek preovlađujuće ružnu sliku o nama kao o zemlji i narodu.

Evo još jedan mali komentar. Prošle godine smo, u odnosu na 2006. godinu, duplirali suficit u spoljnotrgovinskoj razmeni. Nije poljoprivreda jedina privredna grana sa suficitom, ali je jedina sa značajnim, jedina sa suficitom koji kad kažete da je to oko 700.000.000 dolara godišnje, to ima težinu. Naš cilj je da u narednih pet godina dođemo do nekoliko milijardi dolara suficita. Naš cilj je da preko hrane i poljoprivrede popravimo i imidž zemlje Srbije i Srba kao naroda u Evropi i svetu, jer kako bolje nego preko maline, vode, voćnog soka, ajvara ili bilo kog drugog proizvoda popraviti onu, nažalost, još uvek preovlađujuće ružnu sliku o nama, kao o zemlji i narodu. Naravno, za to su potrebne najmanje tri pretpostavke. Potrebni su jasni strateški ciljevi i vizija kako da se ti ciljevi ostvare. Taj dokument, "Nacionalna strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja", ćemo završiti u aprilu mesecu i imaćemo javnu promociju i svi ste pozvani da dođete oko 9-10. aprila u Privrednoj komori Srbije. Druga stvar je kontinuitet rasta agrarnog budžeta i treća stvar su evropski fondovi i evropske pare.

Bez ove tri pretpostavke, ciljevi od nekoliko milijardi dolara suficita, modernog sela, ozbiljne proizvodnje, liderstva u proizvodnji hrane u regionu teško da su ostvarljiva. Bez ijednog od ova tri cilja nemoguće je ostvariti ovaj veliki cilj, strategiju.

Kao što sam vam rekao, imaćemo za neki dan na uvid pre svega stručnoj, a onda i najširoj javnosti, strategiju razvoja, ona sadrži ruralni razvoj i to je izuzetno bitna komponenta te strategije jer bez kvaliteta života nema ni razvoja poljoprivrede.

Rast agrarnog budžeta je nešto što se može predvideti, a svi zajedno moramo da se izborimo za evropsku perspektivu Srbije i za evropske pare koje treba da pomognu ubrzanje razvoja i

poljoprivrede i ruralnog razvoja Srbije. Ja bih se za sada zahvalio, pa ćemo nastaviti.

(Slobodan Milosavljević, ministar poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede u Vladi Republike Srbije)

Zaharije Trnavčević: Potrebne su nam strategija i vizija koje bi pokrenule poljoprivrednike i obavezali sve buduće vlade

Hvala. Ovo je tema o kojoj se može raspravljati ne deset minuta, nego deset sati i opet da se ne kaže sve, ali ja ću nastojati da se držim ovoga vremena i da vas podsetim da svi vi koji sedite ovde znate kakve su prilike na selu. Pogotovo ako ste putovali u inostranstvo, možete da procenite koji je stepen zaostalosti našega sela u odnosu na sela u srednjoj Evropi, a naročito u Evropskoj uniji, zapadnije od Mađarske i Slovenije.

Naše selo je zaostalo, životni standard na selu je niži nego u gradu, siromaštvo je ovoga časa više prisutno na selu nego u gradu i to nije podatak od juče. Takvo stanje traje godinama i to je bio glavni razlog jedne visoke, neviđene migracije, koja se dogodila u agraru Srbije. Želeli smo da na današnji sastanak dođe iz Zagreba dr Vlada Stipetić, čovek koji je svojevremeno objasnio fenomen ovog neviđenoga egzodusa, neviđenoga stampeda koji se događao iz pravca sela u gradove, što je jedna neminovnost, ali je to toliko bilo burno, da su iza tih ljudi koji su otišli ostali stari ljudi i ostala su zapuštena imanja. Mi ovoga časa imamo veoma, veoma veliku površinu, možda 6-7 stotina hiljada hektara koji ne rađaju. Da je selo zaostalo vidi se po mnogim pokazateljima, pa između ostalog, recimo, i po potrošnji raznorazne robe, električne energije i svega ostaloga.

Naše selo je zaostalo, životni standard na selu je niži nego u gradu. U selu, u proizvodnji, u poljoprivredi se unosi manja količina znanja nego što ste to čini u bilo kojoj drugoj zemlji razvijenijoj i bogatijoj od nas.

Zašto je selo zaostalo? Moje objašnjenje je jednostavno i kratko. U selu, u proizvodnji, u poljoprivredi se unosi manja količina znanja nego što ste to čini u bilo kojoj drugoj zemlji razvijenijoj i bogatijoj od nas. Kada pogledate tržište bilo koje robe, onda možete da vidite, zaključite, uočite da je to u stvari konkurencija roba u koje je ugrađeno više ili manje znanja, manje sofisticiranih i na osnovu čega se formiraju cene i na osnovu toga ide brža ili usporena prodaja.

Poljoprivreda Srbije počiva danas na ljudima preko 60 godina prosečne starosti, na malom posedu i što je najgore, sa ljudima koji se i dan danas oslanjaju na tradiciju, na tehniku koju su upražnjavali njihov deda i otac, sa izvesnim malim modifikacijama, koje su opet osporene i umanjene zbog loših kvaliteta cena i loše finansijske situacije u kojoj se nalaze. U ovoj 2008. godini, posle one suše koja je ostavila mnoge poljoprivrednike bez dohotka, nesposobne da zasnuju proizvodnju, ova uredba o regresiranju kamata na kratkoročne kredite je donekle ublažila to stanje.

Često sam govorio da od 100 poljoprivrednika na Zapadu Evrope možete naći jednoga ili dvojicu koji nemaju odgovarajuću stručnu spremu, a kod nas je obratno - od stotine, možete naći jednog ili dvojicu.

Često sam govorio da od 100 poljoprivrednika na Zapadu Evrope možete naći jednoga ili dvojicu koji nemaju odgovarajuću stručnu spremu, a kod nas je obratno - od stotine, možete naći jednog ili dvojicu. Evo jedan sedi ovde - Pavle Kususki iz Stapara. To je jedan od pokazatelja, ali i jedan od uzroka, zašto mi imamo niske hektarske prinose osnovnih žitarica, industrijskog bilja, itd, iako na drugoj strani imamo sjajne agronomske institute koji su stvorili hibride visokorodnog potencijala. Da je to tako govori podatak da se seme suncokreta iz Novog Sada izvozi u daleko razvijenije i bogate zemlje, da konkurišemo Monsanto, Pioniru i drugim svetskim selekcijskim kućama. Na drugoj strani imamo toliko niske prinose da je Vlada Srbije morala da donese uredbu o zabrani izvoza viškova da bi se smirilo tržište, a za pakost i za inat baš tada su cene žitarica počele da rastu i umesto da skinemo kajmak i da zaradimo neki novac, mi smo se odrekli bilo kakvog izvoza da bismo sačuvali neke stabilne prilike na našem tržištu.

Seme suncokreta iz Novog Sada se izvozi u daleko razvijenije i bogate zemlje, a na drugoj strani imamo toliko niske prinose, da je Vlada Srbije morala da donese uredbu o zabrani izvoza viškova da bi se smirilo tržište

Znanje, znanje je nešto što je najvažniji faktor svakoga posla, pa i poljoprivrede. Ja sam lansirao jednu malu izreku: "nije važno imanje nego znanje". To govori da i čovek i posed od nekoliko hektara može da bude konkurentan ako primenjuje na tih nekoliko hektara visoko znanje i visoke tehnologije. Primer je Žil Goda iz Liona, poljoprivrednik koga sam posetio, a koji ima samo dva hektara i 80 ari. Od toga je 4 hektara i 40 ari pretvorio u plastenik u kojem gaji kupinu, malinu, ribizlu, borovnicu i ostale stvari i živi veoma dobro, a on je istovremeno i član jedne zadruge koja otkupljuje njihove proizvode. Putovao sam kroz Švajcarsku, kroz oblast Jura, nadmorska visina 1.100 metara i zimske temperature padaju do 25°C ali kada čovek ide kroz taj kraj, onda vidi po kućama i kako su obrađene te njive, imanja, kakve su staje i ostalo, i vidi se da tu živi bogat i imućan svet. Isti takav prostor mi imamo u Sjenici. Pešter ima nadmorsku visinu 1.000-1.100 metara, zimi temperature 25°C i ostalo, količina padavina je, naravno, u Švajcarskoj i pod Alpima nešto veća, ali tamo živi imućan svet, a kod nas u Sjenici živi siromašan svet, mlađarija je uglavnom pobegla, ostali su stariji ljudi i to jedva sastavljaju kraj sa krajem. Oni čak uvoze seno pored tolikih travnjaka i njihov jedini izvor za tu stoku su ti travnjaci, ali oni ni to ne neguju i ne rade.

Znanje je nešto što je najvažniji faktor svakoga posla, pa i poljoprivrede. Ja sam lansirao jednu malu izreku: "nije važno imanje nego znanje". To govori da i čovek i posed od nekoliko hektara može da bude konkurentan, ako primenjuje na tih nekoliko hektara visoko znanje i visoke tehnologije.

Sreo sam ljude u čija sam dvorišta išao i sve su to inženjeri agronomije koji znaju sve o stočarstvu, imaju je u malom prstu, članovi su i nekih asocijacija naslonjenih na Nestle i neke druge velike korporacije koje prerađuju to mleko u poslastice ili sireve. Kod nas ovi naši dragi Sjeničari, bez obzira da li su Muslimani ili Srbi, su neuki, oslonjeni na tradiciju sa nekim malim korekcijama. U tom bogatom svetu ravne površine, a Srbija ima negde oko 2.300.000 hektara od ovih 7.000.000 hektara poljoprivrednog zemljišta, se tretiraju kao njive, neguju se i one su izvor belančevina i izvor jeftine zdrave stočne hrane. Ne želim sada ovde da opisujem prošlost, mada bi i to bilo dobro da se učini da ne bismo opet pravili iste greške, a pravili smo greške, kao što su pravile sve zemlje socijalističkog lagersa, a to je da je ideologija bila starija od ekonomije i tržišnih zakona. To je bilo naročito vidljivo u Kini, kada je Deng Sjao Ping rekao: "Nije važno da li je mačka bela ili crna, važno je da lovi miševе", i na taj način je rekao - manite se ideologije, dajte da gledamo od čega živimo i kako da povećamo tu produktivnost, itd. Kod nas se događalo to da je jednom pokojni Ivan Stambolić u skupštini, a bio je onda predsednik Saveza komunista Srbije, rekao: "Bilo je vreme kada je u Srbiji gram vlasti bio teži nego oka pameti". Pamet je bila potpuno potisnuta, niko je nije zarezivao, ali je ono što je moralno-politički podobno, kako je ta fraza u to vreme glasila, to je bilo merilo na osnovu koga su i birani kadrovi, vršioци, egzekutori tamo neke agrarne politike, Kardeljevih modela, socijalističkog preobražaja sela, itd.

Nama je potrebna strategija, potrebna je jedna vizija koja bi mogla da pokrene ogromnu masu poljoprivrednika i da obaveže istovremeno sve vlade koje će doći posle.

Mi moramo da se potpuno posvetimo utakmici sa tim bogatijim i razvijenim svetom. Nama je potrebna strategija, potrebna je jedna vizija koja bi mogla da pokrene ogromnu masu poljoprivrednika i da obaveže istovremeno sve vlade koje će doći posle. Da sam na mestu ministra Slobodana Milosavljevića, ja bih sačekao da se obave izbori, pa bih onda tu strategiju izneo da je usvoji i razmatra Narodna skupština i da to bude jedan dokument koji će sledećih 20 godina da trasira naš put u Evropu shodno ili u skladu sa našim prirodnim mogućnostima, kapacitetima, zemljištima, količinom sunčeve energije, vodom koju imamo, a ne koristimo je, itd, i mogućnostima da podmirimo i učestvujemo u toj velikoj jagmi za hranom.

Treba dodati da je tražnja uljanih kultura zasnovana i pokrenuta zbog toga što su to postali i energetski izvori i u tome je zaista naša šansa, ali da bismo mi učestvovali u toj tražnji i osetili neku korist onda moramo da razmišljamo o tome da imamo prosečni prinos ne od 50, nego od 90 metričkih centi kukuruza, a to je potpuno moguće.

Ovo što je rekao gospodin ministar Milosavljević je potpuno tačno, s tim što treba dodati da je tražnja uljanih kultura zasnovana i pokrenuta zbog toga što su to postali i energetski izvori. Rade se ili biodizel ili bioetanol i to je tek početak, a to će biti sve više sledeća tražnja i u tome je zaista naša šansa, ali da bismo mi učestvovali u toj tražnji i osetili neku korist onda mi moramo

da razmišljamo o tome da imamo ne prosečni prinos od 50 metričkih centi kukuruza, nego 90 metričkih centi kukuruza, a to je potpuno moguće. Evo, sutra putujem u Španiju gde su zbog te tražnje kukuruza, kukuruz počeli da zalivaju sistemom "kap po kap" i imaju 15-16 tona. To su neke trake za nakapanje ovih useva koje ne koštaju mnogo, jer je veća dobit od ovoga uloga. Tako i govorim, ne postavlja se pitanje da li je nešto skupo ili jeftino nego da li je isplativo. Španci su našli da je to isplativo i to rade. Dakle, nama je potrebna strategija u kojoj će biti naznačene kote koje mi moramo da dosegamo, a to znači da li je nama potrebno 10-15 hiljada hektara novih zasada jabuka, krušaka, koliko trešanja i to onih krupnih kakve Turci imaju, koje se prodaju kao alva u Velikoj Britaniji i EU, itd, da to sve ljudi dožive kao jednu trasu kojom treba da idu.

U toj strategiji mora da bude potpuno podređena i sa njom usklađena i poreska i kreditna politika. Ima ovde bankara i ekonomskih stručnjaka, profesora koji znaju da poljoprivreda koji danas učestvuje sa 11% u stvaranju nacionalnog dohotka, nikada nije dostigla taj procenat u investicijama godišnje u privredi Srbije. To znam jos od 1961. godine kada sam o tome i pisao pre nego što sam došao u televiziju. To ne može tako. Iz političke ekonomije, sećate se one šeme - grana A i grana B, mi smo u granu A kao baznu granu ulagali manje, a ulagali smo više u onu granu B, a to znači industriju koja nije bila siroviniski pokrivena i otuda su nastali veliki, veliki gubici koje su plaćali i potrošači ili su plaćali proizvođači ove hrane.

Put ka modernoj poljoprivredi prikazujem kao jednu železničku prugu koja ima dve tračnice. Jedna tračnica jeste znanje, a druga tračnica jeste udruživanje. Ako bi smo mi postigli godišnju stopu od 15-20% potiskivanja tradicionalne proizvodnje modernom tehnologijom, mi bi mogli za 5-7 godina potpuno da dođemo na nivo EU

Put ka modernoj poljoprivredi prikazujem kao jednu železničku prugu koja ima dve tračnice. Jedna tračnica jeste znanje, a druga tračnica jeste udruživanje. Ja sam prošli put ovde na sastanku govorio - nije važno toliko da li ćemo mi u EU biti primljeni 2012. ili 2015. godine, važno je kada ćemo mi da izađemo na kote na kojima se danas nalazi agrar EU. Ako bismo mi postigli godišnju stopu od 15-20% potiskivanja tradicionalne proizvodnje modernom tehnologijom, mi bismo mogli za 5 do 7 godina potpuno da dođemo na taj nivo, jer šta ćemo mi u EU kao, recimo, Bugarska i Rumunija koje nemaju u stvari ni izdaleka tu proizvodnju kakvu ima EU. Oni su primljeni zna se iz kojih razloga, ali mi želimo da u EU uđemo i koristimo sve te moguće blagodeti velikoga tržišta, velikih investicionih fondova koji bi nam bili stavljeni na raspolaganje. Šta mi da radimo sa današnjih 360.000 registrovanih poljoprivrednih domaćinstava, sa zadružnim pokretom koji je potpuno zamro, koga nema, sa tim da ne postoji jedna fina, harmonična, trajna veza između proizvođača osnovnih sirovina i kupca prerađivača. Mi na tome moramo da radimo i to je deo strategije koju mora da formuliše sadašnja, buduća vlada, a najbolje da to formuliše i usvoji u vidu jednog akta skupština.

Čemu sve ovo? Šta će biti od ove priče? Suština je u tome da mi moramo da se menjamo sami. Kad kažem mi, onda pre svega mislim na one osnovne proizvođače, poljoprivrednike koji žele da to rade, koji žele promenu, ali oni su za vreme svih ovih godina izgubili osećaj sigurnosti, izgubili su nadu.

Sada na kraju, pitanje koje je moglo da dođe na početku: Čemu sve ovo? Šta će biti od ove priče koja će da teče danas 4. aprila 2008. godine? Suština je u tome da mi moramo da se menjamo sami. Kad kažem mi, onda pre svega mislim na one osnovne proizvođače, poljoprivrednike koji žele da to rade, koji žele promenu, ali oni su za vreme svih ovih godina izgubili osećaj sigurnosti, izgubili su nadu. Njima su uzete zemljičanske zadruge. Bio sam svedok tog procesa od 1948. godine. Zadrugama je upravljao čovek koji je postavljen od strane opštinskog komiteta, koji uopšte nije zarezivao te članove i osnivače tih zadruga. Lišeni su svojih osnivačkih upravljačkih prava, a mi smo zemlja koja je bila član Međunarodnog zadrugarskog saveza u Londonu još 1904. ili 1905, a danas, danas nema nas nigde. Što kažu seljaci: od zadruga nije ništa ostalo. Hvala vam.

(Zaharije Trnavčević, novinar i specijalni savetnik ministra poljoprivrede Srbije)

Pavle Kucurski: Subvencija je potrebna i za zaštitu bilja

Ja imam jednu malu zamerku Ministarstvu poljoprivrede koja se tiče direktnih davanja poljoprivrednim gazdinstvima.

Isključivo se daje za gorivo, seme i đubrivo, a za nas u našem poljoprivrednom preduzeću koje obrađuje nekih 2.000 hektara je bitna zaštita bilja. Mi smatramo da će svako posle setve porati, baciti đubre, uradiće sve to, ali da li će on sad ovu pšenicu poprskati herbicidima, pesticidima, da li će baciti poliarno đubrivo? Neće. Ali uradiće to jedino ako se bude ubacila neka subvencija od Ministarstva poljoprivrede.

Znači, možda bi trebalo malo smanjiti davanje za gorivo, seme, đubrivo, a stvoriti neko davanje ili subvenciju za hemijska sredstva. Znači, mogu ovi distributeri ili proizvođači hemijskih preparata napraviti neke ponude i dogovore u tom smislu, i to bi Ministarstvo poljoprivrede trebalo da dostavi svim poljoprivrednim proizvođačima. Tačno onoliko koliko treba po jedinici površine za taj hektar pšenice da se primeni, ni manje ni više. Ne može neko da kupi 5 litara, a da treba 10 litara, znači da mora da kupi to što je prijavio poljoprivrednom gazdinstvu pod pšenicom. Ako je to 5 hektara, ako mora da potroši 10 litara toga hemijskog sredstva tačno toliko i treba da kupi.

Mislim da je to nešto što može direktno da doprinese da se prinos poveća na primer za 500 kilograma pšenice po hektaru. Kada se to pomnoži sa 500.000 hektara, može se dovesti da količina pšenice koju možemo imati u ovoj godini bude veća za 250.000 tona pšenice.

Mislim da je to značajno i da bi to trebalo odmah da se uradi. Jer, sad je i vreme kada to treba da se radi. Hvala.

(Pavle Kucurski, Poljoprivredna proizvodnja "Agroplod" Stapar)

Slobodan Milosavljević: Vrlo kratak komentar. U principu se slažem, međutim to davanje je delom određeno, a delom nije. Vas niko direktno ne pita da li ćete za gorivo račun dati od vašeg automobila, pa za te pare kupiti hemijska sredstva ili nešto drugo što vam je potrebno ili ćete već nešto drugo ili treće uraditi sa tim novcem. Tu je ostavljen jedan nivo fleksibilnosti da svako izabere šta je to što mu je prioritet, a da ima najveći efekat od toga. Ali slažem se sa predlogom i razmislićemo i o tome.

Miladin Ševarlić: Poljoprivredna savetodavna služba, zadrugarstvo i drugi oblici udruživanja

Da krenemo od pesimističkog posmatranja ka optimističnom. Pesimistično bi mogle da glase dve strofe koje sam kao predsednik ocenjivačke komisije sela dobio prošle godine u jednom selu, a nažalost, ne znam ime autora.

Te strofe glase: "Moje selo u stvari nije moje, već pripada godišnjim dobima, jer preko cele godine u njega niko ne dolazi, samo proleće, leto, jesen i zima."

Optimistička varijanta bi glasila: Dobitnik Nobelove nagrade za ekonomiju Teodor Šulc, prilikom promocije i dobijanja tog značajnog, najvećeg priznanja, izrekao je najveću pohvalu poljoprivredi i selu, odnosno agrarnoj ekonomiji. On je rekao: "Siromaštvo je pokazatelj nepoznavanja ekonomike poljoprivrede". Dakle, nije jedna zemlja siromašna zato što je agrarna, nego zato što se neracionalno ponaša u oblasti agrarne proizvodnje.

S tim u vezi bio sam slobodan da na saboru rekordera proizvođača mleka, održanog pre nekoliko dana u organizaciji tri najveće mlekare kod nas, predložim da gospodin Radislav Čobanov, koji je prošle godine isporučio 670.000 litara mleka Imleku kao rekorder i najveći dosadašnji isporučilac mleka sa porodičnih privatnih farmi, dakle da bude jedan od lauerata koji će dobiti jedan od prvih 204 nacionalnih pasoša. Drago mi je da je to ministar podržao i da je taj predlog prosleđen potpredsedniku Vlade.

Ministarstvo poljoprivrede je podržalo i već sada primenilo tri ideje sa prvog skupa Društva

agrarnih ekonomista i Ministarstva poljoprivrede.

Sugestija koju je Ministarstvo poljoprivrede prihvatilo jeste da se izvrši barem delimična provera namenskog korišćenja dugoročnih kredita iz prethodnog perioda. Gospodin Milosavljević je prvi ministar u vladi koji je to javno učinio i saopštio da je izvršena delimična provera 344 korisnika i da je oko 60% slučajeva verifikovano kao nenamensko trošenje.

Prva ideja koju smo sugerisali jeste da se krediti izmeste iz Ministarstva poljoprivrede, o čemu je ministar govorio i meni je drago da je ta ideja agrarnih ekonomista uslišena od strane ove garniture u Ministarstvu. Ono što nije dobro u realizaciji te ideje jeste što za razliku od Vojvodine mi nemamo garancijski fond. Imamo garancijski fond za stanove mladih kadrova, a nemamo garancijski fond za dugoročne kredite farmera čija imovina de fakto ostaje tu i po pravilu je vrlo teško prometna. Ovim sistemom sa ugovorom 21 banke to nije obuhvaćeno i najveći problem, koliko ja imam informacije do sada, je upravo u obezbeđivanju garancija i nejedinstvenom pristupu tih banaka, kako će da tretiraju sredstva za obezbeđivanje kredita.

Druga sugestija koju je Ministarstvo prihvatilo jeste da se izvrši barem delimična provera namenskog korišćenja dugoročnih kredita iz prethodnog perioda. Drago mi je da je ministar smogao snage da to javno saopšti. To je prvi ministar u vladi koji je to javno učinio, da saopšti da je izvršena delimična provera 344 korisnika i da su, nažalost, oko 60%, tj. 182 slučaja verifikovana kao nenamensko trošenje. Mislim da je to pola puta. Još jedan deo puta nedostaje, a to je da Ministarstvo objavi na veb sajtu koji su ti koji su nenamenski koristili sredstva i da se Uredba o registrovanim poljoprivrednim gazdinstvima dopuni, da kada se jednom ustanovi da je neko nenamenski trošio sredstva, da on bude brisan iz registra gazdinstava, i on i svi članovi njegovog registrovanog domaćinstva.

Treće što je Društvo sugerisalo, a za šta nažalost ova garnitura Ministarstva nije uspela da se izbori, to je značajno povećane agrarnog budžeta. Sa ovako skromnim sredstvima vrlo malo se može napraviti.

Četvrta sugestija se odnosi na upravo spomenutu strategiju. Da bi ona bila nacionalni dokument koji bi obavezivao i naredne vlade, ona mora proći verifikaciju u skupštini, što nije slučaj sa prethodnom strategijom iz 2005. godine. Pre toga bih sugerisao da prođe recenziju ne samo domaćih, nego i stranih recenzenata da bismo pre njene verifikacije čuli mišljenje kompetentnih ličnosti.

Zalažem da se u našem sektoru zadrugarstva primeni slovenački model, da se donese lex specialis po kojem će sva imovina u zadrugama biti proglašena zadružnom imovinom. To je najmanje i najpravičnije i najpravilnije i najbrže i najdelotvornije što ova zemlja može da učini agrarnom sektoru.

Mi takođe sugerišemo da svake godine na predstojećim skupovima budu analizirane, i ministar Milosavljević je prihvatio da septembarsko savetovanje agrarnih ekonomista i Ministarstva poljoprivrede bude posvećeno u prvom delu analizi mera efekata agrarne politike u toj godini i

predlogu za poboljšanje mera u narednoj godini. Slažem se da su tri stuba bez kojih ne može da počiva poljoprivreda Srbije sa ovakvom agrarnom strukturom, i da počiva ruralni razvoj: poljoprivredna savetodavna služba, ali ne samo agrarna već i ona koja daje usluge i konsultacije za neagrarne delatnosti u ruralnim područjima, zadrugarstvo i drugi oblici udruživanja.

I najzad, ono što nama nedostaje već deset godina, a to su robne rezerve. Da funkcionišu robne rezerve, mi ne bismo imali proteste mačvanskih proizvođača svinja ili nekih drugih, blokade puteva, itd. I najzad, moj profesor privrednog prava, kada sam bio student, profesor Radomir Đurević sa Pravnog fakulteta, imao je običaj da nam kaže: Samo je prvi akt pogrešan, sve ostalo je logičan sled te prve logičnosti. Dakle, ono što se desilo sa zadružnom imovinom u početku, sad su samo logični sledovi te prve logičnosti i ja se zalažem da se u našem sektoru zadrugarstva primeni slovenački model, da se donese *lex specialis* po kojem će sva imovina u zadrugama biti proglašena zadružnom imovinom. To je najmanje i najpravičnije i najpravičnije i najbrže i najdelotvornije što ova zemlja može da učini agrarnom sektoru.

Sugerišem novoj vladi da pod hitno sa Nacionalnom službom za zapošljavanje nađe rešenje kako će za 1.500 diplomiranih inženjera poljoprivrede isfinansirati barem godinu dana pripravničkog staža u zadrugama, udruženjima poljoprivrednih proizvođača. Kada se od toga zadrži svake godine 10%, biće to ogroman uspeh.

I najzad, imajući u vidu da je učešće stočarstva nedopustivo nisko, 33% u strukturi vrednosti poljoprivrede, to znači da stočarstvo, i pored toga što je proširen spektar mera, ima manja izdvajanja iz agrarnog budžeta u 2008. godini. Ona su manja nego što je ukupan iznos premija za mleko u 2005. godini, kada je bio preko 3 milijarde.

Još jedna sugestija. Mi imamo dva goruća problema u kadrovima, imamo preko 60% zadružnih organizacija u Srbiji koje nemaju poljoprivrednog inženjera, imamo preko 3.000 nezaposlenih poljoprivrednih inženjera. Sugerišem novoj vladi da pod hitno sa Nacionalnom službom za zapošljavanje nađe rešenje, kako će za 1.500 diplomiranih inženjera poljoprivrede isfinansirati barem godinu dana pripravničkog staža u zadrugama, udruženjima poljoprivrednih proizvođača. Kada se od toga zadrži svake godine 10%, biće to ogroman uspeh.

(Miladin Ševarlić, profesor na Poljoprivrednom fakultetu i predsednik Društva agrarnih ekonomista Srbije)

Andželka Mihajlov: Predstoji nam ozbiljan posao usaglašavanja svih strategija sa strategijom približavanja EU

Danas sam ovde u svojstvu predsednice nevladine organizacije "Ambasadori životne sredine". Imam jednu poruku, jednu napomenu i jedan predlog.

Poruka je da je jako lepo da smo se našli danas ovim povodom, da je ovde jedan širok tim ljudi koji veruju da je budućnost Srbije u Evropskoj uniji i da će se tako poboljšati položaj svih nas pa i položaj sela i položaj poljoprivrede.

Jedna napomena je da moramo biti u strategijama mnogo jasniji. Mi sada na stolu u raznim sektorima imamo razne strategije od kojih su mnoge suprotne jedna drugoj. Kad to na kraju stigne do srpskog seljaka kojeg dotiču ne samo strategija ruralnog razvoja nego i mnoge druge, onda on treba da procenjuje šta i kako treba da radi. Mislim da ljudima koji će to da rade predstoji ozbiljan posao usaglašavanja svih strategija sa strategijom približavanja EU. Dakle, mi sad u jednoj strategiji, na primer, treba da razvijamo organsku proizvodnju, a u drugoj strategiji toga nemamo. Da li je onda treba razvijati? Da li naš seljak treba da donosi sam odluku? To je bila samo jedna napomena.

Moramo biti u strategijama mnogo jasniji. Sada u raznim sektorima imamo razne strategije od kojih su mnoge suprotne jedna drugoj. Kad to na kraju stigne do srpskog seljaka kojeg dotiču razne strategije, onda on treba da procenjuje šta i kako treba da radi. Mislim da ljudima koji će to da rade predstoji ozbiljan posao usaglašavanja svih strategija sa strategijom približavanja EU.

Treća stvar, hoću da dam jedan predlog. Kolega Milosavljević je rekao da će cena hrane rasti, gospodin Trnavčević je u svom obraćanju načeo jednu priču solarnih energija usput i obzirom da kao "Ambasadori životne sredine" akreditovani u programu Ujedinjenih nacija za životnu sredinu radimo na mnogim programima koji doprinose da se dovuku različita sredstva koja pomažu razvoj, istakla bih jednu stvar. Postoji mogućnost da srpsko selo dobije pare iz mehanizama realizacije Kjoto protokola ukoliko bi se stajnci, i ne znam šta sve još, pretvarali u energiju. Onda bismo ovde dostigli energetske samosnabdevanje, a uz to bi se mogle dobiti pare po tom principu. Ali to je jedan posao. Mi smo na sreću ratifikovali prošle godine Kjoto protokol, Realizacija još nije počela. Ja bih samo rekla da postoji tim ljudi koji tu može da pomogne, a može se onda i to podržati ovim kreditima.

I na kraju ću samo reći, pošto ne mogu da oćutim: poljoprivreda je najveći zagađivač i to je činjenica. Obzirom da je u pristupanju EU najveći posao pred poljoprivredom, a druga na listi je životna sredina, te dve stvari moraju što pre da se uhvate ruku pod ruku da bi se pravile manje greške. Hvala.

(Anđelka Mihajlov, predsednica NVO "Ambasadori životne sredine")

Slobodan Milosavljević: Nisam zadovoljan ni ovim agrarnim budžetom, ali smo napravili iskorak

Evo, ja mogu da kažem nekoliko kratkih odgovora uvaženom profesoru Ševarliću. Osetio sam se prozvanim u vezi objavljivanja imena ljudi koji su nenamenski potrošili sredstva koja su dobili kao podsticaj iz Ministarstva.

Mi smo kompletnu kontrolu završili svima, a otprilike 60% je onih kod kojih je utvrđeno da nisu potrošili sredstva shodno ugovoru. Dat je rok da opravdaju to ili time što će završiti objekte kako god znaju i umeju iz svojih sredstava, pa time ispuniti tu obavezu ili pokriti računima nešto što su uradili, a nisu to uradili na način kako je predviđeno ugovorom.

Vrlo iskreno da kažem, imao sam zahteve od mojih ljudi i ljudi sa terena da u svemu tome budemo maksimalno fleksibilni. To znači da ako je neko nešto napravio, a nije ispoštovao uslove ugovora u smislu da nije dostavio račune za kupljeni materijal, angažovano građevinsko preduzeće, opremu, da mi to negde uvažimo. Upravo teče rok koji smo svima dali da pokušaju pre nego što im imena budu objavljena i pre nego što zbog svega toga ne pretrpe sankcije, a prva sankcija je vraćanje svih para, aktiviranje garancije, itd, da pokušaju to da reše. Mislim da je taj rok kraj aprila. Obećavam da ćemo objaviti imena svih onih koji ne budu do kraja tog roka opravdali ili završili projekte za šta su imali obavezu, to nije nikakava tajna.

Postoji otprilike 60% onih kod kojih je utvrđeno da nisu potrošili sredstva shodno ugovoru. Dat je rok da to opravdaju i on još uvek teče. Obećavam da ćemo objaviti imena svih onih koji ne budu do kraja tog roka završili projekte, to nije nikakava tajna.

Oko agrarnog budžeta, slažem se da je još uvek mali, ali pošto je ova vlada tehnička i pala je, sada mogu da kažem nešto što nisam želeo da kažem u vreme kada je agrarni budžet pravljen. Mi smo napravili, kao ministarstvo, najveći iskorak u odnosu na prethodnu godinu, a koleginica Mihajlov će razumeti zašto time nisam hteo da se hvalim. Mi smo 2007. godine imali kompletan budžet ministarstva 26,03 milijarde dinara, u ovoj godini imamo 27,04 plus 2,2 pa je to ukupno 29,6 milijardi dinara. Mi smo za oko 14% povećali ukupan iznos sredstava koja su na raspolaganju. Upravo iz ovih pozicija NIP-a sa 2,2 milijarde finansiraju se i projekti navodnjavanja i ukupne vodoprivrede i razvoj srpskog sela i mnogi drugi projekti. Nisam zadovoljan ni ovim agrarnim budžetom, ali smo opet napravili iskorak i sada je ovaj budžet ukupno sa NIP-om, jer novac nema boju, veći od onoga koji je bio 2006. godine, a svi znamo da je tada 5 milijardi

dinara ostalo neiskorišćeno, nisu uspeli da potroše, i to su pare koje bi ljudima poput Pavla ili nekima drugima pomogli da budu bolji i konkurentniji u onome što rade.

Mi smo napravili, kao Ministarstvo, najveći iskorak u odnosu na prethodnu godinu. Mi smo za oko 14% povećali ukupan iznos sredstava koji su na raspolaganju. Nisam zadovoljan ni sa ovim agrarnim budžetom, ali smo opet napravili iskorak i sada je ovaj budžet ukupno sa NIP-om, jer novac nema boju, veći od onoga koji je bio 2006. godine.

Nastavio bih o savetovanju agrarnih ekonomista. Svima smo ponudili da se uključe u izradu strategije, i naučnicima, institucijama, udruženjima, asocijacijama, stručnoj javnosti, i kome god, i ta strategija zaista jeste plod najšire konsultovanih ljudi za to. Lično sam ubeđen da će demokratska i evropska Srbija pobediti i zato ne treba da sada ovo zaustavimo, pa da počnemo negde možda u oktobru, novembru, nego da mi izguramo priču do kraja, a kada se novi parlament bude formirao, samo ćemo poslati na usvajanje i završiti taj posao.

Miladin Ševarlić: Uvažavam činjenicu da treba izvršiti dodatnu kontrolu i da ne treba nikoga vešati na stub srama pre nego što se izvrše sve provere, ali hajde da ne delujemo *post factum* (posle svršenog čina), nego da delujemo preventivno. Učinite iskorak u ministarstvu, pa sad na veb sajtu objavite sve odluke, kome i zašto dodeljujete sredstva iz agrarnog budžeta. To će najbolje preventivno delovati da ne dođe do nenamenskog korišćenja dodeljenih sredstava.

Slobodan Milosavljević: Nema više podsticajnih sredstava u toj formi u kojoj su bila, svako ko ima i ispunjava uslove za bilo koju uredbu dobija sredstva, tako da je to brojka od nekoliko stotina hiljada ljudi po raznim osnovama.

Miladin Ševarlić: Ne, ne, rekli ste - biće za razvoj sela 450 miliona, biće 130 miliona za zadružno udruživanje.

Slobodan Milosavljević: To će biti javni konkurs i tu nema dileme, to će biti objavljeno.

Miladin Ševarlić: Samo objavite to na veb sajtu i to će biti najbolje. I druga polemika, tačno je da je nominalno agrarni budžet povećan u 2008, ali realno, u odnosu na 2005. godinu, inflacija je pojela 50% tih sredstava. Drugi element je da smo 2005. godine imali 40-60 hiljada registrovanih gazdinstava, danas imamo 360 hiljada. Kad uporedite broj korisnika sredstava po jednom korisniku, ona su danas neuporedivo manja nego 2005. godine. Hvala.

Ivanka Milenković: **Veoma je važno obezbeđivanje veza, kontakata, komunikacija, putovanja i donošenja znanja na selo**

Ovde sam danas u svojstvu konsultanta jedne velike nevladine organizacije, ako ne i jedine koja je u periodu od 2002. do 2006 .godine, i dan danas, sada uz prisustvo i drugih organizacija, radila na razvoju sela i razvoju rurala uopšte.

Ne bih htela ovde da se vraćam na ono što ne valja, jer valjda to svi znamo, ali bih volela da kroz nekoliko primera, a tu je i kolega Mirković koji će verovatno umeti i hteti da doda aktivnosti koje su usledile nakon 2007. godine, damo primer šta treba, šta smo uradili i koliko je efekata onoga što smo uradili imalo na razvoj. Uz dužno poštovanje novca koji je svima preko potreban, neophodan, mislim da je gospodin Trnavčević lepo rekao da nam treba znanje. Samo ću dati nekoliko primera.

Naime, 2002. godine uz pomoć Ministarstva poljoprivrede i USAID, naša nevladina organizacija je organizovala ekskurziju svega 12 poljoprivrednih proizvođača u Mađarsku. To je bila ekskurzija koju nam je pomogla da organizujemo jedna nevladina organizacija iz okoline Horgoša, a srž delegacije su činili ljudi iz Topole. Danas, 2007/2008. godine, ta grupa ljudi iz Topole je napravila zemljoradničku zadrugu "Domaćin" koja je jedna od najvećih izvoznica svežeg voća iz tog regiona. Šta hoću da kažem? Hoću da kažem da bez kontakata, komunikacije, putovanja, ostvarivanja veza, mi ne možemo da očekujemo da će naše selo krenuti, jer smo svedoci da je nekada i kapital koji je na selu zaista mrtav kapital ukoliko nema ideje, nema pozitivne energije, nema svega onoga što treba da motiviše, pokrene i ohrabri i udruživanje i nastavak nekih aktivnosti.

Bez kontakata, komunikacije, putovanja, ostvarivanja veza, mi ne možemo da očekujemo da će naše selo krenuti, jer smo svedoci da je nekada i kapital koji je na selu zaista mrtav kapital ukoliko nema ideje, nema pozitivne energije, nema svega onoga što treba da motiviše, pokrene i ohrabri i udruživanje i nastavak nekih aktivnosti.

Ono što je neophodno i što naše iskustvo govori da je jako važno, to je rad sa mladima na selu, omogućavanje njihovog putovanja, njihove komunikacije. Kako mi možemo da ubedimo naše mlade ljude da je Evropa za njih zaista dobra varijanta, ako oni zapravo tu Evropu vezuju samo za luksuznu benzinsku pumpu? Mislim da je ono što je jako važno i ono što govorim na osnovu nekog iskustva koje smo mi uradili u Agromreži u ovom periodu od šest godina našeg postojanja, jeste upravo to obezbeđenje veza, kontakata, komunikacija, putovanja i donošenja znanja na selo i prenošenje i unošenje mogućnosti da naši mladi ljudi, poljoprivrednici vide sa čim se taj svet danas suočava i da na kraju krajeva naprave sami sebi alternativu.

Ono što je neophodno i što naše iskustvo govori da je jako važno, to je rad sa mladima na selu, omogućavanje njihovog putovanja, njihove komunikacije. Kako mi možemo da ubedimo naše mlade ljude da je Evropa za njih zaista dobra varijanta, ako oni zapravo tu Evropu vezuju samo za luksuznu benzinsku pumpu?

Imam jedan poražavajući podatak: 5. februara 2008. godine jedan mlad poljoprivredni proizvođač, koji je jako dobrog finansijskog stanja, nije mogao da otputuje na sajam za frutlogistiku, jer nije mogao da dobije vizu. To je ono što mislim da pored svih mera, podsticaja, podrške i svega ostalog, naše društvo mora da učini i da doprinese da se obezbedi nekakav kontakt, neka komunikacija, rušenje barijera i jednostavno unošenje novih mogućnosti za izbor tim ljudima koji su definitivno mladi i ostali su na selu.

Ne bih htela da ulazim u detalje o tome koliko nema poznavanja šta Evropa donosi - od onih najosnovnijih zabluda, da li će se gajiti kokoške ili prase, do mnogo, mnogo suptilnijih koje zaista čine jedan evropski skepticizam na našem selu vrlo, vrlo jakim i prisutnim.

Tako da bih se zahvalila što nas je Centar za demokratiju pozvao i zaista zamolila da vladin sektor obezbedi i pomogne kontakt i komunikaciju, putovanje, jer zaista imamo brojnih primera koji su se vrlo pozitivno realizovali samo zahvaljujući tom našem malom iskoraku. Hvala lepo.

(Ivanka Milenković, NVO Agromreža)

Slobodan Milosavljević: Samo jedan komentar. Prava je tema mladi i selo, ali jedan od velikih problema sa kojima se mladi na selu suočavaju je što neće roditelji i dede da imovinu, zemlju, kuću prepisu na mlade da bi oni mogli da se zaduže, da bi oni mogli da prošire proizvodnju, da bi oni mogli neke nove ideje da donesu. Puno razgovaram sa mladima i maltene u svakom selu napravim sastanak sa mlađim ljudima koji tu žive i rade. Svi mi se na taj problem žale, da nema poverenja. Otprilike stav dedova i očeva je: To će da bude ovako dok sam ja živ, kad mene ne bude bilo, ti radi šta hoćeš.

Natalija Bogdanov: Problemi Srbije su uobičajeni za tranzicione zemlje ovog dela planete

Profesor sam sa Poljoprivrednog fakulteta u Zemunu, ali sam ovde u svojstvu starijeg konsultanta za ruralni razvoj UNDP. Htela bih da se vratim na vašu prvu rečenicu i sugestiju koju je gospođa Gojgić rekla, a to je - dajte malo optimizma.

U tom smislu, ja imam malo više optimizma nego uvodničari i cifre koje su uvek dobar argument kada uporedimo Srbiju sa drugim zemljama u okruženju koje su slične privredne i socijalne strukture nisu na štetu naše zemlje.

Cifre kažu sledeće: Srbija nema 40% stanovništva koje radi u poljoprivredi, nego je 650.000 od aktivnog stanovništva zaposleno u poljoprivredi. Prema međunarodnim standardima o zaposlenosti i anketi o radnoj snazi to je ta cifra, a cifra od 45% je procenat srpskog stanovništva koje živi na selu. Oni često žive na gazdinstvu u Vojvodini, manje u drugim delovima u Srbiji, itd, ali to su cifre koje nisu nerazumne za ovaj deo Evrope i sveta.

Imala sam priliku da radim anketu o životnom standardu. Kada se to uporedi sa istraživanjima Svetske banke za područje istočne Evrope i središnje Azije, mi opet nismo ništa gori nego što su drugi u tom pogledu. U tom smislu, ja ne bih bila u tolikoj meri skeptična.

U pogledu starenja srpskog sela, mi smo kao nacija, skoro su saopštene te statistike, mnogo stariji nego neki drugi evropski narodi i u tom smislu i naše ruralno stanovništvo je nešto starije nego što je nacionalni prosek, ali to je generalni trend jugoistoka Evrope i mediteranskih zemalja. Još je gore stanje Grčke, Portugalije i južnih delova Italije, te je to što se dešava zakonit proces razvoja demografije i koje čega drugog i u tom smislu ne postoji tolika količina stresa oko toga. Gase se sela, to statistike pokazuju. Sad je pitanje da li ono što se u istočnoj Srbiji zove mahala, gde su deset kuća selo, pa su nestale, pa je selo ugašeno - pa ugašeno je, ali to je prosto zakonit proces. To se dešava u Bugarskoj, Rumuniji, Grčkoj, Turskoj i imamo svest o tome, ali to nije ništa u tolikoj meri senzacionalno.

Gospodin ministar je pomenuo nešto i u pogledu siromaštva srpskog sela. Imala sam priliku da radim anketu o životnom standardu. U delu za ruralno siromaštvo sigurno stoji ovo što ste rekli, sve cifre su takve kao što ste rekli. Kada se to uporedi sa istraživanjima Svetske banke za područje istočne Evrope i središnje Azije, mi opet nismo ništa gori nego što su drugi u tom pogledu. Sve te cifre kada se svedu na zajednički imenitelj, to je u redu, to su generalni trendovi, takvi su za ovaj deo sveta i to je realnost. U tom smislu, ja ne bih bila u tolikoj meri skeptična. Ostaju, naravno, ovi problemi o kojima se može pričati, itd, ali u poređenju sa drugim zemljama koje su u tranziciji u ovom delu sveta, to je ono što je realnost ovog podneblja i ovog dela planete.

Ako poredimo agrarni budžet i njegovo učešće u ukupnom budžetu, kako su to sklone kolege i mediji da rade, to nisu sva davanja poljoprivredi iz budžeta Republike Srbije. Znači, NIP daje sredstva, daju druga ministarstva kroz svoje programe, postoje donatorski programi i postoje pokrajinski fondovi i ono što ovde niko nije pomenuo, a to su opštinski fondovi. To su ukupna izdvajanja za poljoprivredu, a ne agrarni budžet. Agrarni budžet je tek jedan od izvora budžetskih sredstava za potrebe poljoprivrede.

Ono o čemu sam htela da govorim, da pomognem gospodinu ministru u pogledu sledeće stvari: govori se o budžetu, o njegovoj procentualnoj zastupljenosti, o nacionalnom budžetu, itd, i naravno gospođa Mihajlov je pomenula Strategiju pristupanja Srbije EU. Da se razumemo oko

toga: ako poredimo agrarni budžet i njegovo učešće u ukupnom budžetu, kako su to skloni kolege i mediji da rade, Evropa daje 50%, taman posla, mi govorimo o agrarnom budžetu, a to nisu sva davanja poljoprivredi iz budžeta Republike Srbije. Znači, NIP daje sredstva, daju druga ministarstva kroz svoje programe, postoje donatorski programi i postoje pokrajinski fondovi i ono što ovde niko nije pomenuo, a to su opštinski fondovi. Znači, gomila opština u Srbiji ima svoje programe i deo svojih budžeta usmerava ka poljoprivredi i ruralnom razvoju i u skladu sa evropskom praksom to su ukupna izdvajanja za poljoprivredu, a ne agrarni budžet. Agrarni budžet je tek jedan od izvora budžetskih sredstava za potrebe poljoprivrede i to nije problem.

Onog momenta kada Srbija bude koristila evropske fondove u procesu pristupanja EU, oni neće dopustiti da se novac troši na savetodavnu službu. Ta komponenta ide iz nacionalne koverte i to je ono što Srbija mora sama - da nađe sredstva, da nađe načina i modele kako to da reši sopstvenim sredstvima.

Ako nisam previše vremena uzurpirala, rekla bih nešto povodom primedbe kolege Ševarlića o kontroli trošenja budžetskih sredstava. Institucija koju Evropa zahteva od Srbije u procesu pristupanja IPA sredstvima i fondovima jeste platna agencija koja taj posao treba da radi po jako strogim i jako zahtevnim procedurama, po jako precizno definisanoj praksi i to nisu stvari za igranje. U tom smislu ministarstvo radi šta radi, neka radi, neka opomene te ljude, dok ne uvede sistem koji mora biti akreditovan, licenciran, koji mora biti sa svim drugim ustanovama. U tom smislu, moja je sugestija da se ipak ne žuri i ne izleće. Ministarstvo će ih opomenuti, reagovati, ali bez senzacionalizma u pogledu toka, jer to opominje i Evropu da Srbija nije u stanju da to sprovede i prati.

Još samo jedna napomena u pogledu znanja. Onog momenta kada Srbija bude koristila evropske fondove u procesu pristupanja EU, ipak je definisana 2013. godina, EU neće dopustiti da se novac troši na savetodavnu službu. Ta komponenta ide iz nacionalne koverte i to je ono što Srbija mora sama - da nađe sredstva, da nađe načina i modele kako to da reši i to mora sopstvenim sredstvima.

(Natalija Bogdanov, UNDP)

Milan Prostran: Srbija ima mesto u zajedničkoj agrarnoj politici EU

Dobar dan ispred Privredne komore Srbije, ja sam Milan Prostran. Želeo bih na jedan možda drugačiji način da pokrenem neka pitanja i dam neki svoj stav.

Smatram da naše mesto u zajedničkoj agrarnoj politici EU treba da tražimo kroz tri grupe proizvoda, a to su žita, voće i povrće, uljane kulture.

Prvo bih želeo da me prihvatite kao savremenika agrarne srpske misli bez obzira na jedan kontinuitet koji traje 35 godina mog angažovanja na koncipiranju agrarnih politika, od neke tamo davne sedamdesete godine. Dakle i ja sam deo ovog sveta delimično, kao i gospodin Zaharije, i zato bih išao nekim svojim razmišljanjem.

Prvo, poljoprivreda je i globalni proces i pitanje je da li mi možemo da ovoga trenutka uočimo te procese, te promene, da li možemo da vidimo naše mesto u zajedničkoj agrarnoj politici EU. Moj odgovor je da imamo mesto u agrarnoj politici i zalažem se da kroz tri grupe proizvoda to svoje mesto tražimo. To su: žita, voće i povrće, uljane kulture.

Želeo bih samo da se skine, da tako kažem, jedan žig sa žigosane poljoprivrede kao nosioca nestabilnosti makroekonomske politike ili kao nosioca ili "vesnika" inflacije.

Drugo pitanje je cenovni poremećaj i ona već izrečena misao. Nema više jeftine hrane, to nije više naš izum. Prošle nedelje sam bio i sa predstavnicima EU koji to ponavljaju iz dana u dan. Želeo bih samo da se skine, da tako kažem, jedan žig sa žigosane poljoprivrede kao nosioca nestabilnosti makroekonomske politike, ili kao nosioca ili "vesnika" inflacije. Želeo bih samo da vas podsetim da su te greške učinjene, verovatno slučajno ili namerno, 1994. godine, kada je guverner bio naš poznati Avramović, koji je priznao da je bila velika greška kada je ukinut čitav sistem finansiranja poljoprivrede. Svojom analizom koju je predstavio, nažalost, već je bio odbačen pomalo iz javnosti maja 1995. godine, posle godinu i više dana on je priznao da je to bila velika greška. Dakle, ja bih želeo da poljoprivreda ne bude u Srbiji žigosana kao vesnik nestabilnosti makroekonomske stabilnosti.

Može li poljoprivreda da prihvati višak ili uopšte nezaposlene iz sektora javnih preduzeća? U Srbiji se dosta diskutuje na tu temu, pripremaju se projekti, da li će višak elektroprivrede, naftne industrije, biti smešten u poljoprivredu. Moj stav je - ne.

Model finansiranja apsolutno podržavam, bio sam njen zagovornik. Ovo je početak i ne treba odbaciti nešto što je na početku još uvek novo, ono treba pre svega da bude prihvaćeno od naših farmera i ratara. Nadam se da će banke vrlo brzo naći svoj interes. Sledi pitanje da li poljoprivreda može da prihvati višak ili uopšte nezaposlene iz sektora javnih preduzeća. U Srbiji se dosta diskutuje na tu temu, pripremaju se projekti, da li će višak elektroprivrede, naftne industrije, biti smešten u poljoprivredu. Moj stav je - ne.

Sledeće pitanje je obrazovanje. Dakle, da li može Srbija da uvede sistem farmera, može li da se bavi poljoprivredom samo onaj koji ima majstorsko pismo. Mislim da da, ali na duže staze. U Austriji, Nemačkoj i nekim drugim zemljama EU, ne možete se baviti poljoprivredom ukoliko nemate obrazovanje. Mi smo danas videli gospodina Pavla kao agronoma. To ne moraju biti inženjeri ili masters obrazovani ljudi, ali bez toga nema perspektive.

Mi imamo zakon o zabrani genetski modifikovanog proizvoda i pri tome treba da ostanemo. Rumunija je u tranziciji dopustila da čitava teritorija bude prekrivena genetski modifikovanim organizmima i danas je Rumunija, po kazivanju italijanskih eksperata, izbrisana sa mape EU da se može baviti organskom poljoprivredom.

Meni je drago što ćemo mi imati raspravu oko zakona o genetski modifikovanim organizmima. Takođe sam zagovornik one narodne da ne ide ždrebe ispred rude, kad je u pitanju EU. Mi imamo zakon o zabrani genetski modifikovanog proizvoda i pri tome treba da ostanemo a objasniću zašto. Pre petnaestak dana sam predstavljao srpsku agrarnu privredu u Veroni, a tamo je predstavljena i agrarna privreda Rumunije. Gledao sam samo u velike cifre Rumunije sa zavišću koliko može da povuče para iz IPA i drugih fondova, koje su i ranije povlačili, ali moram da vam kažem, Rumunija je u tranziciji dopustila da čitava teritorija bude prekrivena genetski modifikovanim organizmima i danas je Rumunija po njihovom kazivanju, po kazivanju italijanskih eksperata, izbrisana sa mape EU da se može baviti organskom poljoprivredom. Dakle, sačuvajmo naš prostor za bavljenje organskom poljoprivredom.

Samo da vam kažem da ima jedna dobra vest, da sam dobio u radnoj verziji novog zakona o robnim rezervama, koji će, nadam se, biti u javnoj raspravi i neka pitanja će kroz taj zakon biti rešena.

(Milan Prostran, Privredna komora Srbije)

Tereza Horvat-Skenderović: Možemo biti lider jugoistočne Evrope sa organskom poljoprivredom

Profesorka sam Singidunum univerziteta iz Beograda, a u svojstvu predstavnice Udruženja za organsku hranu TERRAS iz Subotice, naše prve nevladine organizacije u Srbiji koja je počela pre 18 godina da se bavi organskom poljoprivredom uvođenjem, instaliranjem i razvojem, širenjem ovih ideja na našim prostorima.

Meni je izuzetno drago što je u okviru projekta "Demokratski politički forum" stavljena ova tema na razgovor. Smatram da je ova tema izuzetno značajna, ne samo sa aspekta modernizacije sela, nego i sa aspekta ekonomske obnove naše zemlje, jer kao što iskustvo i istorija pokazuju, nijedna zemlja nije izašla iz krize sve dok nije rešila probleme iz oblasti poljoprivrede.

Pošto je naša zemlja, sudbina naše zemlje vezana za poljoprivredu, smatram da stvarno moramo

prioritetnu pažnu posvetiti ovoj temi.

"Demokratski politički forum" je postavio izuzetno značajnu temu, ne samo sa aspekta modernizacije sela, nego i sa aspekta ekonomske obnove naše zemlje, jer kao što iskustvo i istorija pokazuju, nijedna zemlja nije izašla iz krize sve dok nije rešila probleme iz oblasti poljoprivrede. Pošto je sudbina naše zemlje vezana za poljoprivredu, smatram da stvarno moramo prioritetnu pažnu posvetiti ovoj temi.

Naslov ove debate, "Zaostalo selo i moderna poljoprivreda", za mene je izuzetno provokativan naslov jer smatram da ne možemo inkorporirati modernu poljoprivredu u zaostalo selo, jer nema ko to da iznese. Dakle, ako razmišljamo u koordinatama modernizacije sela, onda pre svega treba da pođemo od realnog stanja u kojem se nalaze naša sela danas, da izvršimo sanaciju infrastrukture, da planiramo izgradnju nove infrastrukture i ono što nam je izuzetno ovde bitno, a to ste i svi ovde dobro zapazili, treba nam nova pismenost sela ili ruralnih oblast.

Zatim, treba nam tzv. farmerizacija sela, što podrazumeva udruživanje poljoprivrednika, s obzirom da mi imamo sitne posede, a oni samostalno ne mogu da tržišno posluju. Izuzetno je bitno da se oni udružuju u moderne kooperative i ono što je još izuzetno bitno jeste da u tim selima instaliramo i prerađivačke kapacitete, dakle da se odmaknemo od primarne poljoprivrede i da imamo i prerađivačke kapacitete, višu fazu prerade i da imamo distributivne centre.

Naslov ove debate, "Zaostalo selo i moderna poljoprivreda", za mene je izuzetno provokativan naslov jer smatram da ne možemo inkorporirati modernu poljoprivredu u zaostalo selo

Kada smo sve ove uslove postavili i inkorporirali, onda mislim da možemo imati realne postavke za uvođenje moderne poljoprivrede. Kakva će nam biti moderna poljoprivreda? Treba da se ugledamo na evropski model poljoprivrede koji je zasnovan na konkurentnosti, na multifunkcionalnosti i održivom modelu. To u našim uslovima znači proizvodnju biološki vrednije hrane, koja je plod primene dobre poljoprivredne prakse, mislim ovde na organsku poljoprivredu. Našoj zemlji je cilj da se što brže priključimo evropskim integracijama. Mi smo već u Evropi sa našim organskim proizvodima. Bilo da je to u kilogramima ili u vagonima, to je organska hrana koje se pojavi na inostranom tržištu. Znači, to je veliki rezultat, a mi smo već sa tim proizvodima u Evropi.

Treba da se ugledamo na evropski model poljoprivrede koji je zasnovan na konkurentnosti, na multifunkcionalnosti i održivom modelu. To u našim uslovima znači proizvodnju biološki vrednije hrane, koja je plod primene dobre poljoprivredne prakse, mislim na organsku poljoprivredu.

Šta to treba da učinimo da postignemo intenzivan razvoj organske poljoprivrede? Već 18 godina edukujemo poljoprivredne proizvođače jer je ključ intenzivnijeg razvoja organske poljoprivrede obrazovan poljoprivrednik, prerađivači, distributeri i potrošači. Pored obrazovanja izuzetno je bitno da imamo ozbiljne finansijske organizacije. Ovde ne mislim samo na banke, ali čak ni danas nemamo ni jednu ozbiljnu banku koja posvećuje posebnu pažnju ili izdvaja posebna sredstva za

razvoj organske poljoprivrede. Potrebne su i posebne vladine stimulative mere za razvoj organske poljoprivrede. Mi već imamo neki vid stimulacije za one proizvođače koji se nalaze u tzv. prelaznom periodu. Iskustvo razvijenih zemalja pokazuje da nije dovoljno podržati samo one poljoprivrednike koji se nalaze u prelaznom periodu koji traje od jedne do tri godine, u zavisnosti od stanja zemljišta. Potrebno je podržati poljoprivrednike koji su već prešli na organski način privređivanja da bi zadržali taj potencijal. Mi imamo odlične agroekološke uslove, imamo i dobre poljoprivrednike, imamo i vrsne stručnjake, samo ih treba usmeriti na ekološke principe i tu vidim jedan izuzetan potencijal koji nije dovoljno iskorišćen. Naša zemlja može da izgradi svoj novi ekološki imidž, upravo sa organskim proizvodima.

Ključ intenzivnijeg razvoja organske poljoprivrede je obrazovan poljoprivrednik. Pored obrazovanja bitno je da imamo ozbiljne finansijske organizacije.

Gospodin Milosavljević je rekao da želimo da ostanemo lider u jugoistočnoj Evropi sa poljoprivrednim proizvodima. Možemo to brže postići sa organskim poljoprivrednim proizvodima. Apsolutno smo spremni, stručnjaci TERRASA i svi oni koji sarađuju sa nama u ovoj oblasti već 18 godina, da to saznanje, međunarodne veze, naše iskustvo, stavimo u funkciju, da pronademo, da izradimo i da realizujemo takve projekte koji će omogućiti brži razvoj u ovoj oblasti. Organska poljoprivreda će povući sa sobom i razvoj agroekoturizma, napraviti mrežu agroekoloških destinacija u Srbiji, pa je to takođe jedan prostor za revitalizaciju sela. Osim toga, tu će se pojaviti i prateći programi organske poljoprivrede, proizvodnja organskog semena, proizvodnja zaštitnih sredstava, organskog đubriva, dakle jedna nova grana privrede, a nemojmo zaboraviti i to da organska poljoprivreda privlači inostrani kapital i mi ovim programom evropske fondove možemo privlačiti. To je krajnje izvozno orijentisan program, radno je intenzivniji od komercijalne poljoprivrede, možemo delom da rešimo i problem nezaposlenosti na toj zemlji i privlačan je program za mlade, to vam kažem iz iskustva.

Organska poljoprivreda će povući sa sobom i razvoj agroekoturizma, napraviti mrežu agroekoloških destinacija u Srbiji, pa je to jedan od prostora za revitalizaciju sela. Osim toga, tu će se pojaviti i prateći programi organske poljoprivrede, a nemojmo zaboraviti i to da organska poljoprivreda privlači inostrani kapital

Mi smo do sada održali u oko četrdesetak opština tzv. bioškole koje su namenjene što poljoprivrednicima, što prerađivačima, distributerima i na tim sastancima, na tim seminarima pojavljuju se i mladi, jer oni vide sebe u ovim programima. I samo još nešto želim da kažem: nemojmo zaboraviti i negovanje tradicije sela, jer smatram da to može da bude jedan mamac, odnosno privlačan sadržaj i za inostrani kapital i za turiste. Lično kao stručnjak smatram da ujedinenjem i znanja i iskustva i vladinih institucija i privrednih i civilnog sektora, nama je to čak i moralna obaveza da ponudimo i izradimo takve projekte koji će nas brže uključiti u evropske integracije.

(Tereza Horvat-Skenderović, Univerzitet Singidunum, udruženje TERRAS)

Ružica Bogdanović: Strategije o razvoju Srbije moraju biti međusobno usaglašene

Zahvaljujemo vam na pozivu da učestvujemo u debati. Profesorka sam urbanizma, a ovde sam u svojstvu predstavnika Udruženja urbanista Srbije.

Mi se od 2000. godine bavimo simpozijumima koji su namenjeni temi sela, a inače naša asocijacija postoji već 55 i više godina, imamo dugu tradiciju i osnovni cilj naše asocijacije jeste profesionalna afirmacija struke.

Od 2000. godine imamo simpozijum namenjen temi sela, a naša prva tema je bila principi i praksa održivosti u razvoju naselja u Srbiji. Mislili smo da je vrlo interesantno da temu održivosti unesemo i u temu sela. Tu smo se, naravno, suočili sa stanjem u srpskom selu i da treba da pogledamo stvarno kakvo je pravo stanje srpskog sela.

Naši sledeći simpozijumi su se odnosili na predstavljanje jedne stvarno velike krize u kojoj je selo bilo pedesetih-šezdesetih godina i čitava ta destrukcija i siromašenje sela. Sledeći simpozijumi su bili posvećeni temi "Selo u promenama", znači i u tranzicionim promenama pokušavajući da uhvatimo smisao onoga što nam se sada dešava. Tu smo imali veliki doprinos naučnih radova nekih institucija, instituta koji su se bavili istraživačkim projektima, vrlo temeljno studirajući šta su sve ti faktori koji doprinose stanju sela, takvog kakvo jeste. Urbana forma, odnosno ruralna forma je u direktnoj sprezi sa onim šta se na selu radi. Nama upravo taj segment, ta veza nedostaje. Svaka forma je posledica funkcije koja se u njoj odvija, znači ako je selo i funkcija proizvodnje na takvom stupnju razvoja, jasno je da je urbana odnosno ruralna forma na takvom stupnju razvoja. Nama su bili potrebni stručnjaci i mi smo pozivali kolege sa fakulteta koji se bave tom temom upravo da bismo se približili i videli mogućnosti.

Urbana forma, odnosno ruralna forma je u direktnoj sprezi sa onim šta se na selu radi. Svaka forma je posledica funkcije koja se u njoj odvija, znači ako je selo i funkcija proizvodnje na određenom stupnju razvoja, jasno je da je urbana odnosno ruralna forma na takvom stupnju razvoja.

Naš poslednji simpozijum iz 2007. godine okreće se održivom razvoju sa temom "Strateški metodološki principi za unapređenje srpskog sela" sa podnaslovom "Brend srpskog sela". Šta je to što može da nas okrene nečemu što jeste evropski primer ili evropski stav o tome kako uređivati selo? Da samo kratko kažem, najgeneralnije su tri moguće transformacije sela. Prvo je selo u blizini grada, koje grad upija u sebe, znači, ljudi žive u gradu, ali se bave poljoprivredom. Znači tema je ta specifična situacija njihovog zanimanja i njihovog načina života. Drugi tip sela

jesu udaljena sela i ono što smo konstatovali na tim simpozijumima i imamo primer naročito oko Kladova gde su čitava sela napuštena u određenom trenutku, nema stanovništva, nema ko više da radi, dakle, tražio se drugi model kako oživeti ta sela. Treći je dati i brendirati nešto što je naše specifično, oživljavanje na takav način.

Ministarstvo za urbanizam, to je Ministarstvo za kapitalne investicije, radi na strategiji prostornog razvoja Srbije. Iz kabineta Vlade sam prošle nedelje slušala o Nacrtu strategije za održivi razvoj Srbije. Ministar spominje strategiju ruralnog razvoja, znači različite strategije koje se tiču istog prostora. Vrlo je važno da su one usaglašene. Strateški razvoj Srbije kao celine, iza kojeg stoji Ministarstvo za kapitalne investicije, definišaće šta su prioriteti i u kom smislu nameravamo da ta sela transformišemo, na kakav način.

Zašto sam sve ovo ukratko prenela? Zbog zaključaka. Govorimo o strategijama za razvoj srpskog sela. Ministarstvo za urbanizam, to je Ministarstvo za kapitalne investicije, radi na strategiji prostornog razvoja Srbije. Iz kabineta Vlade sam prošle nedelje slušala o Nacrtu strategije za održivi razvoj Srbije. Vi spominjete strategiju ruralnog razvoja, znači različite strategije, to je već neko pomenuo, različite strategije u ovom trenutku koje se tiču istog prostora. Vrlo je važno da su one usaglašene. Strateški razvoj Srbije kao celine, iza kojeg stoji Ministarstvo za kapitalne investicije, definišaće šta su prioriteti i u kom smislu nameravamo da ta sela transformišemo, na kakav način.

Pomenuta je i tema ulaska u Evropu, ali moramo da budemo svesni toga da i Evropa ima svoj plan koji definiše i usmerava razvoj regiona, odnosno severnih i južnih zemalja Evrope. Ona vrlo balansira šta ko sme da proizvodi. Mi ćemo tek kad uđemo u Evropu dobiti instrukcije šta se od nas očekuje da proizvodimo. Moramo biti svesni da ćemo te impute tek dobiti.

Ovde su iznete sve relevantne teze, a to je pre svega strateško sagledavanje i naravno fondovi. Svi smo svesni toga da bez fondova nema razvoja. Pomenuta je i tema ulaska u Evropu, ali moramo da budemo svesni i toga da Evropa ima plan koji vrlo definiše i usmerava razvoj regiona, odnosno severnih i južnih zemalja Evrope. Ona vrlo balansira šta ko sme da proizvodi, to kolege sa poljoprivrednih fakulteta vrlo dobro znaju. Mi ćemo tek kad uđemo u Evropu dobiti instrukcije šta se od nas očekuje da proizvodimo. Moramo biti svesni da ćemo te impute tek dobiti. I kada govorimo o tranzicionim procesima, samo bih skrenula pažnju, govorimo o sitnim domaćinstvima. Međutim, takođe smo svesni transformacije zemljišta i prodaje ogromnih kompleksa odlaskom u privatno vlasništvo.

(Ružica Bogdanović, Udruženje urbanista Srbije)

Goran Vasić: Naše selo je bremenito sektorskim problemima iz poljoprivrede i velikim brojem socijalnih problema

Ja sam ovde i predstavnik Garancijskog fonda AP Vojvodine, koji je najpoznatiji po svom programu podrške i obnove poljoprivredne mehanizacije.

Juče smo imali svečanu dodelu 572 traktora, zahvaljujući ovoj instituciji, državne pomoći, obnovljena je u poslednje tri godine mehanizacija u vrednosti od oko milijardu i šesto miliona dinara. Obilazeći često Vojvodinu, zajedno sa mojom kolegicom Repac koja radi u Fondu za razvoj, imali smo priliku da uđemo u svako vojvođansko selo, promovišući i rad naših fondova. Moja impresija iz tih razgovora i neposrednih kontakata je da je naše selo bremenito sektorskim problemima iz poljoprivrede, a s druge strane velikim brojem socijalnih problema.

Mislim da bi bilo dobro da se pokuša taj miks razdvojiti. Ministarstvo poljoprivrede da se bavi pre svega sektorskim problemima, razvojem sela i razvojem poljoprivrede, a sa druge strane ministarstvo zaduženo za socijalne probleme da razvija određene instrumente socijalne politike. Ja bih vam pročitao samo par podataka koje sam pronašao u Eurostatu, koji govore o određenim tendencijama koje su svakako prisutne i na našem selu.

Moja impresija iz razgovora u selima i neposrednih kontakata je da je naše selo bremenito sektorskim problemima iz poljoprivrede, a s druge strane velikim brojem socijalnih problema. Mislim da bi bilo dobro da se pokuša taj miks razdvojiti.

U 2003. godini Evropa 15 je imala 5.000.000 poljoprivrednih gazdinstava, pola miliona manje nego što je to bilo 2000. godine. U međuvremenu na tom prostoru došlo je do uvećanja poljoprivrednog prostora, prosečne farme sa 22,2 na 24 hektara. Evropa 25 obara taj prosek na 16 hektara, a Evropa 27 (Rumunija i Bugarska) obara taj prosek na 11,87 hektara po jednoj farmi. To govori o određenoj vrsti problema o kojoj je gospodin Trnavčević govorio, tog ideološkog stava borbe protiv kulaka, itd. Čini se da su socijalni problemi uzrok tome da se taj mali farmer snalazio na način da je pre podne radio u nekom kombinatu, a popodne se manje-više, ne puno efikasno, bavio poljoprivredom. Očito da se više ne može baviti poljoprivredom, živeti od dva hobija, i to je veliki problem tranzicije našega sela.

Ono što bih preporučio je da našu politiku treba voditi prema selu ili prema poljoprivredi u dva kraka. Jedan je prema proizvođačima tržišnih viškova, a drugi prema malim farmerima čiji je opstanak od interesa za svaku državu, naročito ako oni žive u planinskim, brdovitim predelima, ako žive uz granicu ili ako žive u retko naseljenim oblastima.

Ono što bih ja preporučio je i ono što sam imao prilike da vidim u Italiji i Austriji, to je da našu

politiku verovatno treba voditi prema selu ili prema poljoprivredi u dva kraka. Jedan je prema proizvođačima tržišnih viškova, a drugi je prema malim farmerima čiji je opstanak od interesa za svaku državu, naročito ako oni žive u planinskim, brdovitim predelima, ako žive uz granicu ili ako žive u retko naseljenim oblastima. Prethodnici su već rekli da verovatno taj mali farmer može opstati samo ako ima dodatne delatnosti i njih treba država da podrži. To su usluge seoskog turizma koje su spomenute, izrada rukotvorina, prerada farmerskih proizvoda, možda dodatni poslovi u vodoprivredi, proizvodnja energije iz obnovljivih izvora energije i određeni ugovoreni preduzetnički poslovi. To je neki spektar koji je u krajnjoj liniji i preporučen na savetovanju koje je uspešno organizovao profesor Miladin Ševarlić.

Smatram da ne bi trebalo imati prevelika očekivanja od toga koliko poljoprivreda može da doprinese u ukupnom skoru naše države i koliko može da doprinese u podizanju opšteg standarda i opštih performansi naše privrede.

Za kraj, ja ne bih hteo da unesem smutnju, ali ovo je prilika da se kažu i neke opozitne stvari. Imao sam priliku da gledam jedan grafikon gde su poređane zemlje i poređan je njihov BDP, što je veće učešće agrarne proizvodnje u tom BDP, ta zemlja je siromašnija. Mislim da ne bi trebalo imati prevelika očekivanja od toga koliko poljoprivreda može da doprinese u ukupnom skoru naše države i koliko može da doprinese u podizanju opšteg standarda i opštih performansi ove naše privrede. U krajnjoj liniji i kada uporedimo tih 700.000.000 dolara, koliko je imala cela poljoprivreda, sa recimo efektima koje je imala samo jedna firma, US Stil, videćemo neke relacije i da se ipak bez industrije neće moći uraditi mnogo.

(Goran Vasić, Fond za razvoj Vojvodine, Garancijski fond AP Vojvodine)

Slobodan Milosavljević: Izvinite, samo ako mogu da kažem mali komentar. Nemoguće je porediti US Stil i poljoprivredu iz samo jednog razloga, poljoprivreda i poljoprivredno-prehrambena industrija je veliki neto izvoznik, US Stil je praktično zavisan od uvoza rude, koksa i svega ostalog i naravno brojkom vrednosti izvoza je značajan, ali kada se na to doda i ona vrednost uvoza da bi se taj izvoz ostvario, to je velika razlika.

Snežana Repac: Mladi moraju da imaju šansu da uzmu državnu zemlju u zakup

Hvala na datoj reči, želim da se zahvalim i gospođi Vučković i našem dragom profesoru Mićunoviću što su me pozvali da prisustvujem na ovakvoj jednoj tribini i da imam prilike da vidim i ministra poljoprivrede i naravno gospodina Zaharija.

Prenosim pozdrave od sinoć iz sela Bikova, a ovo sve što sam ovde čula, daje mi mogućnost da odnesem neke malo bolje informacije, jer ja zaista nikada ne lamentiram nad tužnom sudbinom već želim da podstaknem naše poljoprivrednike.

Kroz sredstva Fonda za razvoj više od 52% od tih čuvenih 143.000.000 evra, do sada smo upravo uložili u naša gazdinstva u Vojvodini s obzirom da Fond za razvoj Vojvodine naravno finansira samo one koji imaju prebivalište ili sedište u pokrajini.

Želela bih da vas pitam da li bi Ministarstvo poljoprivrede bilo zainteresovano da eventualno subvencionira i našu kamatu, jer je za gazdinstva kamata na godišnjem nivou 4%.

Slobodan Milosavljević: Izvinite, nisam vas razumeo, kamata se subvencionira svima na teritoriji Srbije, nema nikakve razlike.

Snežana Repac: Ali ne kod onih ljudi koji koriste sredstva odnosno kredite kod Fonda za razvoj. Kada kod nas dobijete kredit platite 4,2% na godišnjem nivou, koliko sam sada čula od banaka će biti 2,5% na godišnjem nivou. Ja očekujem, bar za te priključne stvari, za koje sam čula da su ovde zaista deo strategije razvoja poljoprivrede, da nam tu pomognete, odnosno ne nama već zapravo našim registrovanim gazdinstvima.

Ja sam jedna od onih koja je u kampanji stalno, a ne samo kada su izbori, mogu da vam kažem da u jednoj nedelji od 10 ujutro do 9 uveče mogu da se obiđu 22 sela i da se razgovara sa poljoprivrednicima.

Naši seljaci prosto ne mogu da veruju da mogu da dobiju neku pomoć toliko konkretnu kao ovu od 100 evra prošle godine. Sada neki kalkulišu, pa kažu: Ja gubim 200 evra po hektaru. Kako gubite kad do sada nije bilo ništa? Pa tako što je u Hrvatskoj 300 evra.

Moja kampanja je "willage to willage", ne toliko "door to door", ali mogu da vam kažem da naši seljaci imaju neki, da tako kažem, grč na licu, da ne bi sami sebe urekli, jer prosto ne mogu da veruju da mogu da dobiju neku pomoć toliko konkretnu kao ovu od 100 evra prošle godine. Sada neki kalkulišu, pa kažu: Ja gubim 200 evra po hektaru. Kako gubite kad do sada nije bilo ništa? Pa tako što je u Hrvatskoj 300 evra. Ljudi to zaista misle, neki možda čak ne mogu da raskrste gde žive. Naročito ovi uz granicu čvrsto veruju da je njihova budućnost u EU, pošto bukvalno na njivi, naši seljaci iz Radojeva, vide kako su sada odjednom Rumuni procvetali i da je tamo hektar 10.000 evra, a kod njih i dalje 1.300 i sada pomalo raste od kada ima ovih subvencija od Ministarstva poljoprivrede.

Ako hoćemo da mlade ljude zadržimo na selu, da oni kupe nove traktore, da kupe sejačice, prskalice i sve ono što Ministarstvo poljoprivrede kasnije subvencionira, oni moraju da imaju šansu da uzmu državnu zemlju u zakup.

Ja sam sinoć u Bikovu njima rekla: sutra ću videti ministra uživo, šta da ga pitam? Postoji na svim tim tribinama samo jedno i najveće pitanje, a to je zakup državnog zemljišta. Do sada niko to

nije spomenuo, ali ako mi hoćemo da mlade ljude zadržimo na selu, da oni kupe nove traktore, da kupe sejačice, prskalice i sve ono što Ministarstvo poljoprivrede kasnije subvencionira, oni moraju da imaju šansu da uzmu državnu zemlju u zakup. Taj novi zakon o poljoprivrednom zemljištu i licitacija u dva kruga gde u prvom krugu lokalno stanovništvo ima prednost i ne može da zakupi više od 100 hektara, i na po jednom gazdinstvu i naravno da farmeri imaju prednost, ko ima jednu kravu može da zakupi jedan hektar jer upravo sada smo došli do toga da su mnogi ljudi došli i do 100 krava, a da imaju 9-10 hektara. Onda, hrana je toliko skupa da ne mogu jednostavno te svoje krave da prehrane i onda dolazi do nezadovoljstva, itd.

To je zaista najveći problem i mislim da bi se njima svi ti traktori, svi ti krediti vrlo brzo isplatili i uspeli bi da vrate svoja zaduženja kada bi samo imali osnov za svoj rad, a to znači zemlju.

Još jedan predlog je da se osnuje fond za državno poljoprivredno zemljište koje bi zapravo propisalo najnižu cenu, a ne ovo što svaki seljak u Vojvodini, a verovatno i u Srbiji zna, da se izlicitira ogromna cena, a kasnije se to ne plati, već dolazi do nekog sudskog poravnjanja.

Pozdravljam vas i nadam se da ćete mi dati neke pozitivne informacije kada večeras stignem u Čonoplju da kažem ima nade, 300 evra sledeće godine ili nešto slično.

(Snežana Repac, Fond za razvoj Vojvodine)

Zaharije Trnavčević: Moram da kažem samo jedan mali komentar povodom ovog što je rekla gospođa Repac. Neverovatna stvar se događa u poljoprivredi. Čujete da mnogi govore o tome kako je poljoprivreda propala, da nema od toga ništa, itd, a na drugoj strani imate rat ko će da dobije zemlju u zakup. Ovde je Pavle Kucurski, imao je sreće da izlicitira i dobije 800 hektara. Šta to govori? Oni koji znaju da iz te zemlje izvuku visok rod i da pokriju i visoku zakupninu koja se možda penje negde i 200-300 evra po hektaru žele da obrađuju još i više.

Dogodilo se još nešto. Pre neki dan sam bio svedok na putu Čurug-Nadalj, seoskom putu koji je širok kao Brodvej, 26 metara, seljaci zadovoljni širinom od 6 metara izorali su sa leve i desne strane da bi posejali pšenicu, malo im je zemlje, a onda je vlast iz Žablja, zna se ko je vlast, došla i istanjirala tu pšenicu i dopustiće da na tom prostoru raste korov. Sve ovo govori da imamo jednu veliku promenu i novo stanje u poljoprivredi, imamo poljoprivrednike koji su gladni zemlje i koji svojom preduzimljivošću osporavaju jednu opštu kuknjavu i žalbu da je poljoprivreda propala, nerentabilna, neprofitabilna, itd. Ne bi niko kupovao i uzimao u zakup zemlju ako bi na njoj proizvodio gubitak. Hvala.

Slobodan Milosavljević: Moje poreklo je vojvođansko i banatsko pa mi niko neće zameriti što ću ovo reći: ne možemo da regresiramo i vaše kamate. Vojvodina je htela svoje šume, svoje vode, svoj garancijski fond, svoj razvoj i objektivno ima mnogo više davanja koje vojvođanski seljaci, paori dobijaju i od Srbije i od Vojvodine, nego što možda dobije neki seljak koji je u Srbiji, ali svima je apsolutno omogućeno da uzimaju kredite kod svih banaka i da regres, kamate dobiju nezavisno od toga na kom delu teritorije Srbije žive.

Zakup državnog zemljišta je jedan od najvećih problema koje smo nasledili. Po meni, to je jedan jako loš zakon, koji je u jakoj kontraverzi i koji je mnogo problema izazvao. Na primer, na jednoj licitaciji, nije bitna opština, jedan čovek sa 200 ličnih karata licitira kompletnu zemlju. Drugi veliki problem zakona o zemljištu je dužina roka na koji se zemlja daje. Kada se neko bori da dobije zemlju na godinu dana, ima jedini interes da iz te zemlje izvuče što više. Nemoguće je za godinu dana praktično uraditi sve ono što treba, tako da tu stvari moraju da se menjaju.

Oko zakupa državnog zemljišta, to je jedan od najvećih problema koje smo nasledili, jedan jako loš zakon, po meni, koji je u jakoj kontraverzi i mnogo problema je izazvao. Situacija da su ljudi koji znaju i mogu željni zemlje je tačna, ali je isto tako tačno da je pregršt zloupotreba bilo da se, na primer, na jednoj licitaciji, nije bitna opština, jedan čovek sa 200 ličnih karata javlja i licitira kompletnu zemlju. Toga jako puno ima i mi smo napravili solidne izmene zakona o zemljištu. On je na neki način usaglašen, ali zbog ovog stanja koje imamo sa raspuštenim parlamentom, verovatno negde do pred kraj godine izmene neće moći da budu usvojene.

Evo, u Srbobranu, Bečeju ima puno problema. Mi smo kao ministarstvo poljoprivrednicima u Srbobranu koji su izlicitirali državnu zemlju, koju je pre toga koristio PIK Bečej, dali rešenje da uđu na tu zemlju i da je obrađuju. Na žalost, radnici PIK Bečej ne puštaju njih i tamo maltene svaki dan može da padne i krv, nadam se da se to neće desiti, ali nema mehanizma da drugi pravosudni i organi unutrašnjih poslova uvedu u posed one koji bi trebalo da koriste zemlju.

Drugi veliki problem zakona o zemljištu je dužina roka na koji se zemlja daje. Kada se neko bori da dobije zemlju na godinu dana, on ima jedini interes da iz te zemlje izvuče što više. Nemoguće je za godinu dana praktično uraditi sve ono što treba, tako da tu stvari moraju da se menjaju.

Vladimir Marjanović: Proizvodnja organske hrane traži maksimalno učešće znanja

Najpre, hvala onima koji su me pozvali, to je pre svih profesor Mićunović, a bez gospodina Zaharija ne bismo imali ovako kvalitetne razgovore.

Gospođo Horvat-Skenderović, ja Vam se puno zahvaljujem na Vašem izlaganju, zbog toga što ste moje izlaganje totalno skratili. Ja sam apsolutno za svaku Vašu reč, zapetu, tačku, novi red, iz razloga što sam ja to o čemu Vi govorite video u svetu.

Dodao bih tu nešto, a to je da mi nismo svesni da se poljoprivredna proizvodnja dobrim delom kreće ka proizvodnji organske hrane. Organska hrana traži u svojoj proizvodnji maksimalna

učesća znanja, kroz kompletan menadžment i kroz kompletnu kontrolu koštanja.

Šta to znači? Za sve što ulažem, moram da znam koliko košta, moram da pazim da li sam od toga dobio maksimum i u isto vreme da štedim na svemu mogućem, pre svega na parama, na vodi koje će biti sve manje, moram da štedim na fertilajzerima koji su se itekako pokazali kao problem posle izvesnog vremena, da zagađuju zemljište, itd.

Poljoprivredna proizvodnja se dobrim delom kreće ka proizvodnji organske hrane. Organska hrana traži u svojoj proizvodnji maksimalna učesća znanja, kroz kompletan menadžment i kompletnu kontrolu koštanja.

Ilustracija za to su novije tehnologije koje proizvode i prodaju organsku zemlju. To je jedan ciklus koji je krenuo pre dve, tri godine. U odnosu na ovo što ste Vi pričali gospođo, sigurna je jedna stvar: da sve ono što se proizvede, mora da se proda. Ako je čovek pametan, ako je biznismen i ima nekog iskustva, onda će da kaže: Evo, tu mi je EU preko Dunava i ja ću pokušati da nađem mog kupca pre nego što ja to proizvedem. Zašto? Zbog toga što će kupac biti siguran da će to da dobije, a dobiće po onim standardima u kojima i on učestvuje u riziku. Zašto to selo koje je tako zabačeno, koje ima sve uslove da bude organski orijentisano, zašto se ne održi kao takvo, upravo onako kako ste Vi gospođo rekli, plus možda malo dodatka na to.

Gospodin ministar je pomenuo kako mladi ne mogu da dobiju od očeva i dedova tapije, međutim, svuda mora da postoji izlaz. Jer, ako vi ujedinite tapije u nekom velikom selu dobićete jednu veću površinu od deset hektara koja je potpuno obradiva, znači ima tehnološke uslove da može da se razvije, pa prema tome svi će imati koristi.

Ali postoji jedan faktor kojeg mi nismo svesni, a to je da je Beograd udaljen od svih tih sela dva do tri sata autobusom ili kolima. Ja sam bio na raznoraznim predavanjima, odem ujutru, vratim se uveče, odem tamo, održim predavanje i vratim se nazad, i onda se pitam da li su ti ljudi uopšte nešto shvatili.

br />Međutim tamo gde sam ja bio, gospođo, ljudi rade malo drugačije. Evo jedan primer. Ljudi su imali motel. U tom malom motelu može da boravi ne znam koliko učenika i da ostane jedno sedam dana, u zavisnosti šta uče na tom mestu. Imaju prostor za učenje koji nije bog zna šta, ali unutra imaju sve ono što je potrebno, a to su i projektor, tabla, kompjuter, tako da znanje dolazi njima na noge i to znanje koje treba njima da se prenese ostaje sve dotle dok ti klinci, odnosno ti ljudi koji plaćaju za to, plaćaju da bi to naučili, dokle ne budu zadovoljni. Prema tome, kada on to nauči, može da ide u svoje selo, da osnuje jedan takav mali kompleks i tako bi proizašao, ne znam da li ste se sreli sa tim terminom, agroindustrijski kompleks, izvozno orijentisan.

(Vladimir Marjanović, Agrofortech)

Živojin Petrović: Srbiji predstoji ozbiljan posao na stvaranju moderne savetodavne službe

U uvodnom izlaganju je izrečena teza, smatram da je vrlo važna, o nedostatak znanja u bilo kom obliku. Mislim da je to jedan ograničavajući faktor u poljoprivrednoj proizvodnji. Tu tezu je danas izneo čovek koji je iskusan, gospodin Zaharije, pa se bojim da će ona u ovoj diskusiji biti prećutna i zato se ja sada vraćam na nju.

Ja često sa agroekonomistima uđem u dobru, naravno kolegijalnu polemiku, koji kad analiziraju, analiziraju problem poljoprivrede i sela sa stanovišta svog pristupa, a kontrateza bi mogla da bude ovo što je Zaharije danas rekao. Mi to možemo da pojednostavimo u svojim glavama i napravimo jedan misaoni eksperiment.

Danas kad imamo u vidu našeg seljaka, naše selo, kažemo da taj seljak ima dostupne kredite, da ima veći prosečni posed, da ima niz drugih beneficija, otprilike slično ono što imaju farmeri Evrope, ali ja sam apsolutno siguran i iznosim to namerno u gramatičkoj formi, da usled nedostatka znanja sve te beneficije, sve te dobre, pozitivne stvari će se istopiti na nacionalnom nivou.

Drugim rečima, problem je kako napustiti tradicionalnu proizvodnju. Naravno, i u tradicionalnoj proizvodnji ima pozitivnih stvari i ne treba je u potpunosti napuštati, treba zadržati ono što vredi, a sa druge strane obezbediti farmerima da usvoje moderna znanja. Tu nema neke velike filozofije, tu treba da sledimo put EU.

Nisam siguran, gotovo mi se čini neizvodljivim, da možemo očekivati u narednom periodu od dve ili tri decenije, da će svaki naš farmer imati majstorsko pismo. Tome kao nekoj normi treba težiti, ali treba koristiti iskustva razvijenih evropskih zemalja koje su svoje farmere okružile institucijama koje dopremaju znanje.

Farmerima treba obezbediti da usvoje moderna znanja. Tu nema neke velike filozofije, tu treba da sledimo put EU. Treba koristiti iskustva razvijenih evropskih zemalja koje su svoje farmere okružile institucijama koje dopremaju znanje.

Središnju ulogu ima poljoprivredno savetodavstvo. Ja ću podsetiti, poznata je stvar da najrazvijenije zemlje, npr. Holandija, imaju savetodavstvo kao jednu vrlo razvijenu službu koja traje već 100 godina. Podsetiću takođe na rezultate istraživanja zapadnoevropskih zemalja koji pokazuju da je stopa povraćaja sredstava uložениh u poljoprivredno savetodavstvo negde između 40-50% i da je vreme ekonomskog povratka tih sredstava kraće nego što je ciklus proizvodnje.

Dakle, šta našoj državi predstoji? Drago mi je da je koleginica Natalija Bogdanov skrenula u jednoj rečenici pažnju na to da EU to neće finansirati kod nas, već to predstoji našoj državi. Savetodavstvo je u direktnoj ingerenciji ministarstva. Našoj državi predstoji ozbiljan posao na stvaranju jedne moderne savetodavne službe, koja će ostvariti ovu funkciju transfera znanja. Bez toga, ponovo tvrdim, nema napretka u poljoprivredi, a zatim nema ni ruralnog razvoja.

Poznata je stvar da najrazvijenije zemlje imaju savetodavstvo kao jednu vrlo razvijenu službu. Podsetiću takođe na rezultate istraživanja zapadnoevropskih zemalja koji pokazuju da je stopa povraćaja sredstava uložениh u poljoprivredno savetodavstvo negde između 40-50% i da je vreme ekonomskog povratka tih sredstava kraće nego što je ciklus proizvodnje. Našoj državi predstoji ozbiljan posao na stvaranju jedne moderne savetodavne službe, koja će ostvariti ovu funkciju transfera znanja. Bez toga, tvrdim, nema napretka u poljoprivredi, a nema ni ruralnog razvoja.

I sada nekoliko činjenica koje su opšte poznate, imam potrebu da ih ovde notiram. Vodeću ulogu u nekoj budućoj modernoj organizaciji savetodavstva kod nas neminovno moraju da imaju naše poljoprivredne stanice, agroinstituti i agrozavodi. Stanje u tim institucijama pobliže poznajem, tako da je u mnogo čemu diskutabilno. Te institucije je neophodno reformisati, jedan pravac tih reformi mora da krene od države, pre svega Ministarstva poljoprivrede. Drugi pravac reformi mora da krene iz samih stanica. Mora se napraviti jedna nacionalna strategija reformi poljoprivrednih stanica i njihovog razvoja. Neću da pominjem ono što svi znamo - da se svake dve do tri godine diskutuje da li će te stanice biti privatizovane ili neće. U toku su dva istraživanja i vidim jednu raspolućenost u glavama ljudi, naprosto ne znaju šta da rade.

Jedan pravac reformi poljoprivrednih stanica, agroinstituta i agrozavoda mora da krene od države, pre svega Ministarstva poljoprivrede. Drugi pravac reformi mora da krene iz samih stanica. Mora se napraviti jedna nacionalna strategija reformi poljoprivrednih stanica i njihovog razvoja.

Iako sam sociolog po obrazovanju, dobro vidim da u poljoprivrednim stanicama ima veoma dobrih inženjera koji imaju veliko iskustvo i veliko znanje, ali ceo taj kapital, da ga tako nazovem, ostane potpuno blokiran. Moj apel bi bio, pošto vidim da je diskusija danas pretežno praktičnog karaktera, da ministarstvo konačno, ako smem da sugeriram, pitanje poljoprivrednog savetodavstva stavi na listu svojih prioriteta. Takođe sam apsolutno siguran da i u okviru oskudnih sredstava koje država ima može puno toga da se uradi. Od 2005. godine malo toga je napravljeno, da ne unosim sada neki kritičan i pesimističan ton. Hvala lepo.

(Živojin Petrović, Poljoprivredni fakultet u Novom Sadu)

Dragoljub Mićunović: Nema pravoga napretka dok seljak koji je statičan ne postane robni proizvođač

Hteo bih da vas pozdravim i da vam se zahvalim što ste došli u ovako velikom broju. Kao što ste čuli, naša ideja bila je da uspostavimo neku vrstu društvenog dijaloga o svemu što je važno u ovoj državi, a mnogo štošta je važno.

Ljudi kod nas obično imaju gotove sudove, jedni druge ne slušaju, pokušavaju da nameću stavove i ima jako mnogo dezinformacija. Naš problem je prekid dijaloga ne samo u političkoj sferi, nego i u mnogim drugim. Na primer, danas nema ni ozbiljne literarne kritike, ni pozorišne, ni naučne, itd. Sve se to nekako odvija po nekim krugovima, bez otvorene javne debate.

Šta smo mi hteli sa ovom temom? Hteli smo da pokrenemo raspravu o tome da li mi znamo šta je to selo, da li je to nekakav naš resurs, šta može sa tim da se uradi i pre svega da li ga poznajemo. Ovakav jedan skup sigurno pruža informacije koje su nama neophodne, a upravo je dijalog tu da se suoče argumenti, da ministarstvo dobije vrlo podsticajne ideje, da svi ostali stručnjaci provere svoje mišljenje ili gledanje o ovome.

Ovom temom smo hteli da pokrenemo raspravu o tome da li mi znamo šta je to selo, da li je to naš resurs, šta može sa tim da se uradi i pre svega da li ga poznajemo. Ovakav jedan skup pruža informacije koje su nama neophodne, a upravo je dijalog tu da se suoče argumenti, da ministarstvo dobije vrlo podsticajne ideje, da svi ostali stručnjaci provere svoje mišljenje ili gledanje o ovome.

Ja neću da ulazim u stručnu debatu o ovom pitanju, ali za dvadeset godina bavljenja politikom, ja sam prepešačio Srbiju uzduž i popreko. Rekao bih da ima vrlo malo sela gde nisam bio. Kao sociolog pokušavao sam da razumem šta se to dešava na selu. Kad odete sa ljudima na selu da razgovarate, imate jedan krupan problem. Oni jednostavno ne veruju da njima neko hoće nešto ozbiljno da pomogne. Kada sam im 1991-1992. u Mionici govorio kako u Švajcarskoj država otkupljuje sve proizvode, kako se to sve modernizuje, kako im šalje agronome, oni su malo poslušali, a zatim su rekli kako će oni to već nekako rešiti, a ono što ih je prevashodno interesovalo bilo je da im kažem da li će zaratiti Kina i Amerika. Dakle, oni beže u nekakav drugi problem. Šta iz toga sledi? Sledi da oni ne veruju da u njihov stvarni život može nešto spolja da dođe. To je prvi otpor koji imate na selu.

Tu postoje tri elementa. Prvi je zemlja. Pošto smo mi "stručnjaci za teritorijalnu odbranu" bilo bi dobro da o teritorijama i stvarno promislimo. Ne znam da li je neko od vas pošao prema jugu Srbije, prema granici, prema Kosovu, Kuršumliji ili Medveđi? Mogu se videti sela u kojima nema apsolutno ni jedne žive duše, ima pašnjaka i voća u izobilju, potpuno rasipanje i napuštanje

zemlje. Sa druge strane, svi bi da ginu za nekoliko procenata zemlje, itd. Tako da tu ima nešto paradoksalno. To se desilo u Bosni, koja je sada ispražnjena teritorija, a ubijali su se za svaki procenat te teritorije. Šta nam to govori? Da ostaje negde ta seoska svest - vezanost za zemlju.

Kad pođete prema jugu Srbije, prema granici, prema Kosovu, Kuršumliji ili Medveđi mogu se videti sela u kojima nema apsolutno ni jedne žive duše, ima pašnjaka i voća u izobilju, potpuno rasipanje i napuštanje zemlje. Sa druge strane svi bi da ginu za nekoliko procenata zemlje. To se desilo u Bosni, koja je sada ispražnjena teritorija, a ubijali su se za svaki procenat te teritorije.

Karakteristika te seljačke klase još u feudalizmu bila je da je vezana za zemlju. To vezivanje za zemlju ima dobre strane za patriotizam, spremni su ljudi da ginu za tu zemlju, ali ima veoma loše posledice za svaku moguću inovaciju i razmišljanje. Pošto je ta zemlja statična, nepromenljiva, onda je i njegovo mišljenje tu statično i njemu odgovaraju mitske priče, epovi, itd. On neće da menja mnogo, on neće inovaciju, ona je rizična. Ako tome dodate da postoji jedna religija, koja nije poput protestantske podsticajna za razvoj kapitalizma, nego, naprotiv, služi kako bismo se njome hvalili, pa kažu - evo Hilandara, sve je kao pre 800 godina, jedu iz istih čanaka. Taj konzervativizam polako se prenosi na selo, jer on ima svoje vrednosti.

Kada danas pogledamo koje su zemlje najrazvijenije - protestantske, pa katoličke, pa tek onda pravoslavne, dok su islamske poslednje. Ne možete naći izuzetak. Dakle, ti faktori koji obrazuju vrednosti veoma su značajni i ono što je naš problem jeste da li mi možemo i na koji način da ubrazamo svoj razvoj sa ovako zapuštenom prosvetom. To je ključno pitanje. Još uvek postoje đaci pešaci, trećina škola ni WC nema, čak ni učitelja negde nema. Dakle, sve te stvari su na neki način to što zadržava u tom neznanju i nesposobnosti.

Ovde je bilo jako lepih primera i predloga kako da unapredimo i unapređujemo poljoprivredu, ali ja bih tu po prirodi svog posla stavio jedan socijalni okvir - gde je tu pravi problem koji mi imamo sa selom. Prvo, postoji ogromna regionalna razlika, što je nedopustivo. Imate sela gde, citiram, osim godišnjih doba niko ne dolazi. To je živa istina. Ponekad televizija, kada nađe vremena, zaviri u te budžake. To su stravični prizori načina življenja.

Druga stvar je da je seljaštvo klasa koju je socijalizam uspeo da likvidira jednom naglom industrijalizacijom i ideologizacijom, potpuno je razorivši. Zatim dolazi tranzicija, koja hoće na neki način da se obrati selu, žrtvujući drugu klasu - industrijsko radništvo. To su krupna kretanja koja mi ne možemo bitno da promenimo, ali možemo malo da se ugledamo. Ovde je bilo jako lepih primera i predloga kako da unapredimo i unapređujemo poljoprivredu, ali ja bih tu po prirodi svog posla stavio jedan socijalni okvir - gde je tu pravi problem koji mi imamo sa selom. Prvo, postoji ogromna regionalna razlika, što je nedopustivo. Imate sela gde, citiram, osim godišnjih doba niko ne dolazi. To je živa istina. Ponekad televizija, kada nađe vremena, zaviri u te budžake. To su stravični prizori načina življenja. Mi smo sada ponavljali izbore zbog jednog sela, inače ne bismo znali kako ono izgleda, a to je u srcu Srbije. To su stravični prizori sirotinje, primitivizma, jada koji tu postoji. Ponegde se nađe nekakva krčma koja prodaje rakiju opasnu po život i to je jedino čime oni mogu da se zabave.

Zašto smo toliko nesolidarni i zašto toliko dopuštamo da pojedini ljudi, čitavi krajevi, žive na tako necivilizovani način, u takvoj bedi? Umesto što beskrajno prepravljamo prošlost, za šta smo stručnjaci ili da je proizvodimo ili da je menjamo, bilo bi jako dobro da promenimo bar ono što možemo.

Ogromna je odgovornost svih faktora. Zašto smo toliko nesolidarni i zašto toliko dopuštamo da pojedini ljudi, čitavi krajevi, žive na tako necivilizovani način, u takvoj bedi? Umesto da beskrajno prepravljamo prošlost, za šta smo stručnjaci ili da je proizvodimo ili da je menjamo, bilo bi jako dobro da promenimo bar ono što možemo. To je svrha ove debate, da prvo vidimo šta je to sve selo, šta su problemi. Nema pravoga napretka dok taj seljak koji je statičan, koji samo zna za godišnja doba koja prolaze, ne postane robni proizvođač. To znači da on ide u svet, da ide na tržište, da počinje da misli ne mitski, nego procesno - kako on nešto proizvodi zbog nečega, jer zna da će tamo negde to prodati i šta će od toga kupiti. To je presudno za celo naše razumevanje sveta i za sukobe koje mi imamo sa svetom.

Zato je ova debata o selu za mene dragocena i ja se nadam da ćemo i na sajtu imati dosta reakcija na to. Zahvalio bih se pre svega Zahariju, koji je jedan od najpožrtvovanijih boraca za transformaciju sela, kao i mom prijatelju Milosavljeviću, ministru koji prisustvuje kako bi video šta možemo da uradimo. Verovatno da postoje ogromne mogućnosti, svaka zemlja gleda svoje resurse, neko ima gas i naftu, neko ima zlato i dijamante, mi imamo zemlju. Imamo sjajnu i plodnu zemlju i imamo ljude. Hajde da radimo nešto sa tim resursom, umesto da vodimo nekakvu svetsku politiku. Hvala vam.

(Dragoljub Mićunović, predsednik Fonda Centar za demokratiju i programski urednik DPF)

Miloš Pavlović: Ruralni razvoj je način da ljudi ostanu na selu

Dobar dan svima. Zahvaljujem se u ime Veterinarskog fakulteta što sam danas ovde prisutan.

Hteo bih da dotaknem sve ove teme koje nas tište, jer vidim da svi mi živimo za selo i poljoprivredu i vidim da je to nešto bolno. Svi smo vezani, dokazujemo se i sami pred sobom, a i pred ostalima, da nam je stalo i da želimo nešto da stvorimo.

Mislim da je organizator samog ovog skupa temom dao i odgovor. Tema koja glasi "Zaostalo selo i moderna poljoprivreda" sigurno ukazuje na to da Ministarstvo poljoprivrede treba da u svoj

naziv inkorporira i šumarstvo, vodoprivredu, ali i ruralni razvoj. Cenim da će osoba koja to bude uradila i vlada koja to bude izglasala i napravila, tada stvoriti jedno moderno ministarstvo poljoprivrede, koje će imati daleko veća ovlašćenja i mogućnosti da pruži pravi doprinos razvoju poljoprivrede.

Mi smo na putu da nam se desi mađarski sindrom, gde polovina Mađarske živi u Budimpešti, a druga polovina na selu. Danas postoje napuštene kuće u Banatu koje su skuplje nego u Mađarskoj gde zajedno sa okućnicom koštaju oko 1.000-2.000 evra.

Ruralni razvoj podrazumeva i puteve i infrastrukturu i telefone, itd. To je način da ljudi ostanu na selu, da svaki onaj sin očeva i dedova, koje je ministar pomenuo, ima dobar razlog da kaže - deda, podigni ti kredit, a ja ću da otplaćujem, ja ću da budem tvoj žirant. Dok god se to ne desi, svako će da pobegne sa svog sela u grad. Mi smo već na putu da nam se desi mađarski sindrom, gde polovina Mađarske živi u Budimpešti, a druga polovina na selu. Danas postoje napuštene kuće u Banatu koje su skuplje nego u Mađarskoj gde zajedno sa okućnicom koštaju oko 1.000-2.000 evra. Možete kupiti kuću za 2.000 evra, dobiti ličnu kartu i državljanstvo u zemlji članici EU, dok ovde u Srbiji ne znamo kada ćemo to imati. Naravno, dovoljno je pogledati kakva nam je realna situacija - da u Srbiji južno od Niša živi manje od 300.000 ljudi.

Srbija treba da zna šta joj je cilj, a posle ćemo vrlo lako da stavimo ostatak teksta na papir. Današnje ministarstvo posmatra poljoprivredu i kao poljoprivredu i kao prehrambenu industriju, međutim, u prehrambenoj industriji moramo izvršiti podelu na dva posebna koloseka. To je proizvodnja u delu koji je vezan za namirnice animalnog porekla, meso, mleko i ono što je biljna proizvodnja.

Kada govorimo o strategiji u poljoprivredi, ja ću samo da se pozovem na strategiju Ruske Federacije u poljoprivredi. Ono što sam zapamtio i mislim da je lajt motiv strategije poljoprivrede Rusije jeste da će do 2016. godine Rusija početi da hrani svet. I mi kao Srbija treba da znamo šta nam je cilj, a posle ćemo vrlo lako da stavimo ostatak teksta na papir. Današnje ministarstvo posmatra poljoprivredu i kao poljoprivredu i kao prehrambenu, odnosno agrarnu industriju i sve čestitke na tome. Tako treba i nastaviti. Međutim, u prehrambenoj industriji moramo izvršiti podelu na dva posebna koloseka. To je proizvodnja u delu koji je vezan za namirnice animalnog porekla, meso, mleko, itd, i ono što je biljna proizvodnja.

Čitav rezultat svega onoga što treba da donese poljoprivreda je stabilnost sela, seljaka, kao i stabilnost ekonomije

Čitav rezultat svega onoga što treba da donese poljoprivreda je stabilnost sela, seljaka, kao i stabilnost ekonomije, jer je u ovoj državi došlo do toga da registracijom gazdinstava najbolju uslugu dobija Ministarstvo finansija. Daleko manju korist ostvarilo je Ministarstvo poljoprivrede. Zašto? Zato što je to urađeno tako da Ministarstvo poljoprivrede prati seljaka i tačno zna kada je on uradio bilo šta u ovoj državi i odmah ga stavlja ili u sistem PDV-a ili van njega. Došlo je do toga da se pre godinu dana sa početkom obeležavanja goveda, kojim smo se toliko hvalili jer smo krenuli u izvoz junećeg mesa, desilo da država u jednom trenutku broji 1.660.000 plotkinja,

što je apsolutno nemoguće, jer je realna cifra oko 760.000. Šta to znači? To znači da se kod nas žuri sa obeležavanjem životinja, a niko ne žuri da je rasknjiži na klanici. Kada je rasknjižio na klanici, on je dobio siguran proizvod, jer kada kupite u Merkatoru piletinu Perutnine Ptuj, onda ćete da pročitate na pakovanju da je tamo neki Janez, ili već neko ko je kooperant Perutnine Ptuj, u svom imanju proizveo meso od kog je napravljena viršla Perutnine Ptuj, a to kod nas ne postoji. Kod nas ne postoji rasknjižavanje životinja na klanici.

Od pobune seljaka, odgajivača svinja iz šabačkog kraja, dobro smo videli da tamo više od polovina ljudi nikada nije imala svinje. Ali stvar je u tome da u Srbiji cena svinjskog mesa varira, a kao izgovori se navode poskupljenje kukuruza ili njegov deficit, kao i nedovoljan ili prekomeran uvoz soje, itd. Međutim, ono što mi treba da uvedemo je plaćanje svinjskog mesa po mesnoj jedinici. Tako ćemo rešiti problem koji se dešava kod nas, a to je ogromna količina masti. Naši seljaci insistiraju na svinji koju hrane veoma lošim hranilom, i onda na klanici dobijete ko zna koliki procenat masti, a klaničar ne zna kako više da je uništi ili šta da radi, pa ili je baci u neki potok, ili je baci u kanalizaciju, ili ko zna gde završi. Realno plaćanje po mesnoj jedinici je pravi put da onaj ko vredni bude nagrađen i zaradi, a onaj ko to ne može - da odustane od ovog načina rada.

U stočarskoj proizvodnji postoji sistem tzv. KKK, a to je kvantitet, kvalitet i kontinuitet. Mi moramo da otvorimo granice i da krenemo u izvoz. Savladali smo prepreke u biljnoj proizvodnji, međutim, veliki strahovi postoje u mesnoj industriji i industriji mleka i mlečnih proizvoda.

U stočarskoj proizvodnji postoji sistem tzv. KKK, a to je kvantitet, kvalitet i kontinuitet. Znači jedno bez drugog ne može. Mi moramo da otvorimo granice i da krenemo u izvoz. Mi smo savladali prepreke u biljnoj proizvodnji, kao i svemu što je za nju vezano, tu računam i konditorsku proizvodnju. Međutim, veliki strahovi postoje u mesnoj industriji i industriji mleka i mlečnih proizvoda. Svakodnevno samo na teritoriji Bujanovca i okoline negde oko 400 do 500 junadi ilegalnim putevima i dalje prelaze na teritoriju Kosova, Bosne, Hrvatske, itd, a mi u organizovanom izvozu imamo svega 30.000 junadi godišnje. To su neki problemi koje mi moramo da rešimo.

Tradicionalno, izvoz srbijanske poljoprivrede, stočarstva nikada nije bio toliko orijentisan na meso i mesne prerađevine ka EU. Delimično se izvozilo jagnjeće meso, koje smo prestali da izvozimo pre dve godine. Bio je fantastičan naslov u novinama o tome kako je neko izveo 15 tona jagnječeg mesa u Tursku, a to je samo jedan kamion i to potroši jedna malo bolja pečenjara u Beogradu za mesec dana. Danas niko ne izvozi jagnjeće meso, a samo na teritoriji niškog regiona bitiše negde oko 300.000 koza i preko 400.000 ovaca. Bilo kakav ozbiljan izvoz može početi sa 100.000.

Malo ću se osvrnuti na temu organske poljoprivrede. To je izuzetno dobra stvar, ali skupa. Ono što je važnije za sve nas je da ispratimo ono što se dešava u Nemačkoj, jer tamo je standard za proizvodnju organske hrane, kvalitet i ispravnost, adekvatan svemu onome što možete da nađete u prodavnici, tako da to treba da bude naš cilj u proizvodnji hrane. Hvala.

(Miloš Pavlović, Veterinarski fakultet)

Dušan Antonić: Problem nerazvijenosti sela u Srbiji je pre svega socijalno pitanje

Želeo bih ukratko da dam nekoliko komentara na ovako značajnu temu.

Ja sam predsednik Izvršnog odbora Agrobanke. Mi smo prisutni skoro u većini sela u Srbiji preko naših aktivnosti, štednje i kredita za razvoj, itd. Međutim, moram da napomenem da je ova tema vrlo složena i da zaslužuje da se posebno raspravlja.

Šta su razlozi za zaostalo selo u Srbiji, a šta je moderna poljoprivreda? Postoje regije u okolini Pirot, Niša, Bele Palanke, gde su cela sela ostala pusta. Zašto? Brza industrijalizacija odvela je radnu snagu u gradove, ljudi su tamo formirali porodice, imaju svoje potrebe, itd. Posle je ta industrija propala, oni su nastavili da žive i preživljavaju, a na selu nije napravljen ni jedan pogon niti infrastruktura. Po nekim procenama godišnje u Srbiji oko 400 sela ostane pusto.

Mislim da je osnovni problem sela u Srbiji natalitet.

Pored toga što je Zaharije Trnavčević rekao da je u pitanju nauka, ja mislim da je osnovni problem sela u Srbiji natalitet. Gledali ste onaj dokumentarac gde u nekim selima ima momaka, a nema cura i nekih drugih gde ima cura, a nema momaka. Prema tome, mislim da je to jedno socijalno pitanje. Ako se tome doda i razvoj infrastrukture sela, puteva, telefona, struje, preradnih kapaciteta, kao i zemljišna politika, poreska politika, upošljavanje, mislim da je to jedna posebna tema koja mnogo treba da se opservira.

Zašto zaostaje selo Srbije? Ništa ne vredi ni dobra proizvodnja, ako se maline moraju makadamom transportovati 10-15 km, na taj način ne može ona da ide za Pariz. Znači, moramo imati osnovnu infrastrukturu. Mislim da i ove donacije pre svega treba iskoristiti za edukaciju, za školovanje. To su značajni potencijali koje ova država mora da aktivira prvenstveno da bi se popravili uslovi života na selu. To je jedan od uslova za moderniju poljoprivredu.

Moramo imati osnovnu infrastrukturu. Mislim da i donacije pre svega treba iskoristiti za edukaciju, za školovanje. To su značajni potencijali koje ova država mora da aktivira, prvenstveno da bi se popravili uslovi života na selu. To je jedan od uslova za moderniju poljoprivredu.

Zašto strane banke nisu otvorila svoja predstavništva u selu, nego u Beogradu? Zašto mi ovaj skup držimo u Narodnoj banci, bolje da ga držimo u selu gde bismo na licu mesta videli kako izgleda jedno selo u kome televizija dođe dva puta godišnje. Ono što mi kao banka činimo, jeste da smo prošle godine ušli u program revitalizacije sela, a inače smo četiri godine bili izbačeni iz programa od strane Ministarstva poljoprivrede. Potpisali smo ugovore i ove godine smo opredelili jednu milijardu za kratkoročno kreditiranje za našu proizvodnju na selu. To je za registrovana poljoprivredna gazdinstva, po ovim uslovima ministarstva sa 10 poena beneficirane kamate, ali na žalost sada vidite da su kamate u Srbiji porasle, čak je i referentna kamatna stopa otišla na 14,5 što svakako poskupljuje proizvodnju. Dakle sve ono što je preko 500.000, ako želi poljoprivredni proizvođač da aktivira neku proizvodnju, mora da računa sa kalkulacijom preko 15% troškova kamate, što je daleko iznad neke ekonomske logike i mogućnosti da takve troškove proizvodnja nosi.

Ulazimo i u program investicionog finansiranja koji vlada daje i sa našim potencijalom značajno smo prisutni, mi danas imamo negde preko 35.000 gazdinstava u Agrobanci. Od registrovanih to je preko 10%, svima smo dali kartice, poljoprivredne agrokartice, gde smo ih na neki način izjednačili sa svima nama koji ovde sedimo i primamo plate, možemo tim karticama da plaćamo u marketima i u javnim preduzećima. Na taj način pokušavamo da i njih izjednačimo, bar kada je u pitanju sistem trošenja novca i funkcionisanja platnog prometa. Imamo primere sa pojedinim lokalnim samoupravama gde odlično funkcionišu razvojni krediti, što znači da mora da se napravi jedno sadejstvo više faktora i određeni programi kojima se poboljšavaju uslovi života na selu. To je osnovni uslov za drugu fazu, a to je faza primene modernih metoda, znanja nauke, tehnike, vidova sortimenta, proizvodnje.

Mi se zalažemo za selo i svi kažemo da je to jedan stvarno veliki potencijal, ali u suštini vrlo malo smo uradili da se taj potencijal i zaštiti i aktivira. Godinama se vrše velika prelivanja iz agrara u industriju i ja sam to istraživao, a ništa se ne vraća. Zato onda imamo kontinuitet u siromašenju sela, a onda zaostaju i tehnologije primene novih mera u selu, pa onda ljudi beže iz sela u grad jer se i lakše živi.

Mi se zalažemo za selo i svi kažemo da je to jedan stvarno veliki potencijal, ali u suštini vrlo malo smo uradili da se taj potencijal i zaštiti i aktivira. Drugo je učešće poljoprivrede u društvenom proizvodu. Godinama se vrše velika prelivanja iz agrara u industriju, i ja sam to istraživao, a ništa se ne vraća. Zato onda imamo kontinuitet u siromašenju sela, a onda zaostaju i tehnologije primene novih mera u selu, pa onda ljudi beže iz sela u grad jer se i lakše živi, itd, za razliku od sveta, od nekih razvijenih zemalja koje su upravo disperzijom svojih proizvodnih potencijala aktivirali selo i oživeli one sporedne, dopunske delatnosti i na neki način od onog malog proizvođača napravili ravnopravnog proizvođača u svom lancu. Mislim da i mi to treba da radimo.

(Dušan Antonić, Agrobanka)

Đorđe Mojić: Problem siromašnog sela je nedostatak preduzetničke kulture

Poštovanje i hvala na prilici da govorim. Ja sam Đorđe Mojić iz Novog Sada iz preduzeća za strateški razvoj "Epicentar".

Moj neki prvi zaključak je bio da sam ja ovde zalutao jer dolazim iz preduzetništva, ovde ima izuzetno mnogo kompetencije, stručnih ljudi, kod nas struka nema ozbiljnog prava glasa kad je u pitanju poljoprivreda pošto ima potrebu da na političkom forumu izrazi svoje mišljenje. To znači da ona nije dovoljno ugrađena u neki dosadašnji sistem stvaranja strategije.

Drago mi je da Demokratski politički forum postavlja ovakvu temu i ona, ako je na pravi način sprovedena, može da bude ona priča koja bi, politički rečeno, glasila da se ovde brani Srbija. Braneći bogato selo, brani se Srbija, ne samo iz ekonomskih razloga već iz mnogih drugih.

Ja ću postaviti zajednički imenitelj koji smatram da je za pokretanje sela moguć i dovoljan, a to je tzv. "kreativno doba". Srbija ima kola, ono što nedostaje su lipicaneri koji vuku ta kola.

Ja ću postaviti zajednički imenitelj za koji smatram da je za pokretanje sela moguć i dovoljan, to je činjenica koju ovde danas nisam uopšte čuo, a to je tzv. "kreativno doba". Podatak sa Svetskog foruma 2005. je da je ministarka Velike Britanije rekla da samo grad London pravi 20 milijardi funti od kreativne industrije. Počelo je kreativno doba, stvari se drugačije rešavaju. Recimo, ako je hrana Vojvodine teška 2 milijarde, uz kreativnu industriju je teška 4 milijarde. Znači Srbija ima kola, ono što nedostaje su lipicaneri koji vuku ta kola. Mislim da je to centralni problem.

Prema jednoj pokrajinskoj studiji, predviđa se da 2020. selo Vojvodine budu prazna zbog bele kuge. Mi smo uzeli Češko selo i preprojetovali na njega moderan koncept življenja. Javilo nam se 150 porodica koje su bile spremne da žive u Češkom selu. Smatramo da uopšte nije problem pokrenuti selo u Srbiji, čini mi se da Srbija ne ume da pokrene to selo i da na pravi način da šansu. Moj je utisak da najviše nedostaje preduzetničke kulture.

Ja sam u preduzeću koje se bavi preduzetništvom. Mi smo 1982. radili jedan projekat koji se zvao "Idealno selo". Pazite, to je bilo 1982, pre 26 godina, dobili smo studiju o napuštenim selima Vojvodine: Banatski Monoštor, Mesić, Češko selo, itd. Prema jednoj pokrajinskoj studiji, predviđa se da 2020. selo Vojvodine budu prazno zbog bele kuge. Mi smo uzeli Češko selo i preprojetovali na njega moderan koncept življenja. Javilo nam se 150 porodica koje su bile spremne da žive u Češkom selu. Imali smo manifestaciju, zvala se "Ruralni razvoj", bilo nam je prisutno 40 sela. Smatramo da uopšte nije problem pokrenuti selo u Srbiji, čini mi se da Srbija ne

ume da pokrene to selo i da mu na pravi način da šansu. Moj je utisak da najviše nedostaje preduzetničke kulture. Smatram da bi Demokratski politički forum trebalo da bude mnogo glasniji, mnogo jači. Tada će ova priča postati vrlo jednostavna i mislimo da je problem siromašnog sela, kako je danas postavljeno, u stvari jedan nedostatak veštine ili znanja kojim Srbija vlada i da je najveći gubitnik zbog tog neznanja selo, na žalost.

(Đorđe Mojić, Epicentar)

Goran Delibašić: Jako je bitno da postoji nacionalna laboratorija i kontrola kvaliteta

Osećam potrebu da treba da kažem sledeće: Postoji podeljenost stanovništva u Srbiji, pa i podeljenost u poljoprivredi. Imamo one koji su prijemčivi, koji žele da usvoje neka nova znanja i one koji su podozrivi, skeptični prema svemu, pa i prema tome kada je u pitanju EU i sve pogodnosti koje iz toga slede.

Vrlo često kažem u nekim razgovorima da nama nije cilj EU, nama je posledica EU, ali treba mnogo toga dostići, u standardima pre svega, da bi to članstvo sutra bilo adekvatno.

Jedna od stvari koja je ovde indirektno pomenuta, a o kojoj želim da govorim jer je jako bitna jeste kontrola - kontrola kvaliteta hrane, fitosanitarna kontrola, o tome ovde nije mnogo govoreno. Zakon o zaštiti zdravlja bilja recimo, koji je mnogo širi po svom sadržaju, jedno dve godine je u proceduri i na usvajanju, ali nikako da se usvoji.

Dalje, ono što je bitno, a odnosi se i na poljoprivredu, je da mi moramo da menjamo, pre svega, stanje svesti kod onog običnog poljoprivrednog proizvođača. Postoji velika disharmonija između zakonskih regulativa i njihove primene jer kada treba da se primene pojavljuje se čitav niz odbojnosti, itd.

Vrlo često kažem da nama nije cilj EU, nama je posledica EU, ali dotle treba mnogo toga dostići, u standardima pre svega, da bi to članstvo sutra bilo adekvatno. Jedna od stvari koja jako bitna jeste kontrola, kontrola kvaliteta hrane, fitosanitarna kontrola...

Dalje, što je jako bitno, to je Pavle pomenuo, da ljudi mogu da kupe pesticide, nije problem, ali kako da kupe, da li tu postoji kontrola? Postavlja se pitanje zagađenja, kao i kupovine tih sredstava bez ikakve kontrole. Sistem nacionalne laboratorije je, koliko ja znam, pri kraju dve ili tri godine, nikako da zaživi a veoma je značajan. Dakle, jedna centralizovana kontrola kvaliteta

hrane i prerađevina, proizvoda, itd. Mi možemo da proizvodimo organsku hranu, da izvozimo organsku i drugu hranu, voće, ali mora postojati nacionalna laboratorija koja će da izda sertifikat kompatibilan sa onim zakonima, propisima koji vladaju u EU.

Sistem nacionalane laboratorije je, koliko ja znam, pri kraju dve ili tri godine, nikako da zaživi, a veoma je značajan. Možemo da proizvodimo organsku hranu, da izvozimo organsku i drugu hranu, voće, ali mora postojati nacionalna laboratorija koja će da izda sertifikat kompatibilan sa onim zakonima, propisima koji vladaju u EU.

Nije problem da li mi treba ili ne treba da idemo u Evropu i da se povezujemo. Odgovor je jasan, mi smo već povezani. Ranije je postojao sistem prognoznoizveštajne službe koja je obavestavala proizvođače čime da tretiraju useve. Jeste to bilo više kalendarski, manje stručno, ali je postojala ta veza, jedan vid makar minimalne kontrole. Pesticidi ne mogu da se kupuju slobodno na tržištu, to mora biti pod kontrolom države. Mora postojati savetodavna služba, ljudi koji će direktno na terenu biti odgovorni, koji moraju izaći i pregledati useve i reći čime treba intervenisati. Kada postoji takva odgovornost, postoji i mogućnost kontrole, kao kontrola onog koji izdaje recepte i lekove u apoteci, a onda i ispravljanja eventualnih grešaka.

Na kraju je tu i sistem obrazovanja. Evo, za sve ove godine ni reforma visokog obrazovanja ne može da se ustroji, a to je isto tako jedan osnov.

(Goran Delibašić, Poljoprivredni fakultet)

Miodrag Vujošević: Nama je hitno potrebna strategija, strateško mišljenje, istraživanje i upravljanje

Najpre želim da zahvalim na ljubaznom pozivu. Ja sam Miodrag Vujošević, po poslovnom obrazovanju razvojni ekonomista, ekonometričar, doktor prostornog planiranja.

Uživao sam u prikazima pretežno sektorskih ili privredno-sistemskih strana diskusije ovoga problema.

Dodao bih nešto na one rasprave koje se tiču integralnog pristupa i govoriću o aspektu regionalizma i teritorijalnog upravljanja u ovoj stvari.

Kao što vam je poznato, od pre 10-15 godina u Evropi sektorske politike idu ka integrativnom

upravljanju, dakle, regionalna, poljoprivredna i druge, i one se upodobljuju evropskim dokumentima koji su zajednički imenitelji za sve sektorske politike.

Sektorske politike, pa i poljoprivredna ne primenjuje se u Evropi više mimo opštih obrazaca i zajedničkih imenitelja. Ako hoćemo da učimo od Evrope, dajte da učimo na taj način.

U Potsdamu je 1999. doneta evropska perspektiva razvoja, a prošle godine je u Lajpcigu doneta teritorijalna agenda, program strateškog teritorijalnog razvoja EU. Takođe u Lajpcigu, Lajpciška povelja razvoja gradova i sela Evrope koja se, kao i svi evropski dokumenti, primenjuje komplementarno. Sektorske politike, pa i poljoprivredna, ne primenjuju se u Evropi više mimo opštih obrazaca i zajedničkih imenitelja. Ako hoćemo da učimo od Evrope, dajte da učimo na taj način.

Mi smo krajem devedesetih u tadašnjem režimu imali prostorni plan Srbije, koji je bio bagatelisan i politički instrumentalizovan od vlasti do 2000. godine, a i od svih vlasti nakon 2000. godine. Bili smo jedna od nekoliko bivših socijalističkih zemalja koje su imale državni prostorni plan. On je u nekom pogledu *pase* i više ga nemamo, pa smo sada jedna od svega nekoliko zemalja koja ga nema. Evo, osam godina naše nove vlasti ne uspeavaju da donesu tu slavnu strategiju prostornog održivog razvoja.

Srbija će vrlo brzo doći pred surove izbore, da bira, da bude selektivna, da bira prioritete. Sad već imamo nekoliko hiljada kvadratnih kilometara napuštene teritorije i vi se sada suočavate sa gubitkom Kosova i Metohije na jedan način, a efektivno već ste izgubili mnogo hiljada kvadratnih kilometara teritorije zbog toga što nemate tamo stanovništva i aktivnost.

Zašto je ovo važno? U eri dominacije neoliberalnog modela, javni domen će se sužavati i manevarski prostor za intervencije javnih vlasti će se sužavati. Srbija će vrlo brzo doći pred surove izbore, da bira, da bude selektivna, da bira prioritete. Sad već imamo nekoliko hiljada kvadratnih kilometara napuštene teritorije i vi se sada suočavate sa gubitkom Kosova i Metohije na jedan način, a efektivno već ste izgubili mnogo hiljada kvadratnih kilometara teritorije zbog toga što nemate tamo stanovništva i aktivnost. Možda to ima samo jednu vajdu, to prirodoslovci kažu, sa stanovišta biodiverziteta, da je jedina zverka koja prosperira na Balkanu karpatski ris, koji živi i kod nas. Znete gde prosperira? U Timočkoj i Negotinskoj krajini zato što su sela napuštena i zato što je njemu sjajno u napuštenim selima ili u napuštenim planinama.

Dakle, Srbija će vrlo brzo doći pred surove izbore, kao što je rekao jedan stari regionalista, moraćemo vrlo brzo da biramo da li tu funtu maslaca koju imamo da mažemo na 5, 10 ili 50 kg hleba, ili ćemo ostaviti sve ovo jer ćemo morati da odlučimo šta je tu najpreče, u šta se ima investirati, a da se ne izgubi još ne znam koliko hiljada kvadratnih kilometara. Ono što se dešava u južnoj Italiji ili u Portugalu ili u srednjoj Aziji jeste analogno, ali nije istovetno niti je istovetno po uzrocima.

Postoje strašne neravnoteže u razvoju naše zemlje. Mereno društvenim proizvodom po stanovniku razlike na opštinskom nivou između najrazvijenije i najnerazvijenije opštine dosežu i

30:1, mereno na nivou velikih regija dostižu 3:1, mereno na nivou malih regija i 10:1, što su strašne razlike.

Polarizacija i koncentracija aktivnosti na potezu Beograd - Novi Sad je ogromna. Za desetak godina, ako se ovako nastavi, mi ćemo gro stanovništva i aktivnosti imati na potezu Novi Sad - Beograd, sa krakom uzvodno Savom na zapad i nizvodno Dunavom do, možda, ušća Velike Morave. To su strašne neravnoteže u razvoju jedne zemlje. Mereno društvenim proizvodom po stanovniku razlike na opštinskom nivou između najrazvijenije i najnerazvijenije opštine dosežu nekih godina i 30:1, mereno na nivou velikih regija dostižu 3:1, mereno na nivou malih regija i 10:1, što su strašne razlike. To je taj indirektan trošak.

Mi nemamo nijedan institut za strateško istraživanje i verovatno smo jedina zemlja u širem regionalnom području koja to nema. Mi nemamo institucionalizovane organizacione aranžmane za koordinaciju. Koordinacija u pripremanju, donošenju i sprovođenju odluka je najslabija strana odlučivanja i upravljanja u ovoj zemlji.

Nama je hitno potrebna strategija. Do nedavno je u Srbiji u okviru tog neoliberalnog modela dominirao nekakav menadžersko-agencijski sindrom. Kao da je napravljen mali pomak od toga ka strateškom mišljenju nakon dugog perioda u kojem smo mi strateško mišljenje, istraživanje i upravljanje potpuno zapostavili. Mi nemamo nijedan institut za strateško istraživanje i verovatno smo jedina zemlja u širem regionalnom području koja to nema. Srećom, od pre nekoliko godina postoji novi talas izrade novih strategija na nacionalnom nivou i na regionalnom i na lokalnom, ali sa slabom koordinacijom. Mi nemamo institucionalizovane organizacione aranžmane za koordinaciju. Koordinacija u pripremanju, donošenju i sprovođenju odluka je najslabija strana odlučivanja i upravljanja u ovoj zemlji. Ja sam hteo uvaženom ministru na tu temu nešto da predložim, kako bolje da sarađuje sa drugim ministarstvima, ali on je izvoleo otići.

Dozvolite mi još tri rečenice. Mi nemamo na regionalnom nivou ni aranžmane za upravljanje. Evropa ide ka modelima teritorijalnog upravljanja, ne samo poljoprivrede i ne samo sela, nego se povezanost sela i gradova na datom području tamo iskazuje eksplicitno. Nove vrste upravljanja, naš Ustav je sa te strane odličan jer je otvoren u tom delu, dozvoljava asimetriju, različita rešenja i dozvoljava organizovanje sociopolitičkih aktera odozdo da bi se došlo na datoj regiji do najboljih modela. Ti modeli neće biti istovetni po svim regijama, ali postoji mogućnost da se organizuje na neki način uz pomoć centralne vlasti da to nekako funkcioniše.

I da kažem da ćemo opet doći pred velike dileme i surove odluke, jer mi smo siromašno društvo, mi sad već treba da vidimo, baš tako da kažem, rizikujem da budem loše shvaćen, da žrtvujemo nešto što se mora žrtvovati, da bismo sačuvali barem delove teritorija koje su strateški najvažnije i najpreče u situaciji sredstava kojima raspolažemo. Kada se govori o sredstvima misli se na ukupni teritorijalni kapital jedne regije, misli se na ljude, na prirodne resurse, na ekonomiju, na, kako se sad to pomodno u ovih nekoliko godina kaže, kapacitet, što će reći institucionalnu i drugu osposobljenost, itd. Hvala.

(Miodrag Vujošević, Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije)

Nataša Vučković: Za pitanje poljoprivrede i ruralnog razvoja jako je važan multidisciplinarni i intersektorski pristup

Želim da se zahvalim svima na učešću. Kao što ste videli, ove naše debate jesu multidisciplinarne, pre svega zbog toga što nam se čini da jedino na taj način možemo da ostvarimo jedan višestрани uvid u probleme koji postoje, a s druge strane da se upoznamo sa gledištima različitih sektora i oblasti, svi mi koji se bavimo ovim pitanjima iz državne uprave, privrede, iz same poljoprivrede i na kraju krajeva nevladinih organizacija.

Drugi razlog zbog kojeg nam se čini da su ove multidisciplinarne rasprave važne je to što one omogućavaju neku vrstu sinergije, prosto neku bazu za budući zajednički rad koji je u poljoprivredi jako potreban.

Smatramo da je za pitanje poljoprivrede i ruralnog razvoja jako važan multidisciplinarni pristup i intersektorski pristup i mi ćemo u našim narednim nastojanjima nastaviti da to primenjujemo.

Kada sam videla listu zakona koje treba da usvojimo u okviru akcionog plana za pridruživanje EU i kada sam videla sve ove tehničke standarde koji treba da budu i primenjeni moje pitanje je bilo: kako ćemo mi obezbediti primenu tih standarda na terenu kod svih onih kojih se ti standardi tiču.

I sad na kraju, kao neko ko je u ovom prethodnom sazivu imao priliku da bude narodni poslanik, znate, kada sam videla listu zakona koje mi treba da usvojimo u okviru akcionog plana za pridruživanje EU i kada sam videla sve ove tehničke standarde koji zapravo treba ne samo da budu usvojeni na nivou zakona, nego treba da budu i primenjeni i u onome što ni za koga od ovde od prisutnih nije sporno, to je da ćemo nastaviti evropske integracije, moje pitanje je bilo i stalno to ponavljam - kako ćemo mi obezbediti primenu tih standarda na terenu kod svih onih kojih se ti standardi tiču. To su zakoni o kvalitetu hrane, zakon o bezbednosti proizvoda, zakon o zaštiti životne sredine, zakoni o svim drugim evropskim standardima koji su nužni.

Moramo obezbediti da oni koji zakone i regulative treba da primenjuju to i prihvate, razumeju i dobrovoljno primenjuju. Primena svakog zakona je jako skupa i za državu i za društvo. Moje pitanje na kraju je kako ćemo ujediniti snage da obezbedimo da naši seljaci i naši poljoprivrednici budu na što efikasniji način upoznati sa onim što treba da u budućnosti primenjuju.

Ukoliko se pouzdamo samo u inspekcije i ostalo, primena tih standarda neće biti moguća. Dakle, mi moramo obezbediti da oni koji te zakone i te regulative treba da primenjuju to i prihvate, razumeju i dobrovoljno primenjuju. Inače, primena svakog zakona je jako skupa i za državu i za društvo. Moje pitanje na kraju je kako ćemo ujediniti snage da obezbedimo da naši seljaci i naši poljoprivrednici budu na što efikasniji način upoznati sa onim što treba da u budućnosti primenjuju.

Hvala vam još jednom što ste učestvovali, ukoliko nešto niste rekli, a želeli ste, molim vas pošaljite nam tekstove, da pokušamo da ostanemo u saradnji i kontaktu i nakon što se debata završi. Hvala vam.

(Nataša Vučković, generalni sekretar Fonda Centar za demokratiju i narodni poslanik)

(Beograd, 4. aprila 2008)